

Kajaanin kaupunki

Kajaanin laaja hyvinvointikertomus 2022–2025

Sisällysluettelo

1. Kunta hyvinvoinnin edistäjänä	2
Hyvinvoinnin edistämisen rakenteet Kajaanissa.....	3
Yhteistyö hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä	4
2. Hyvinvoinnin kehitys vuosina 2022–2025.....	5
Aikaisemmassa hyvinvointisuunnitelmassa 2022–2025 asetetut teemat, joihin keskityttiin vastaamaan:.....	5
HYTETU-indikaattoreiden kehitys 2022–2025.....	6
Kajaanin TEAviisari -pisteet.....	7
HYTE-kertoimen kehitys Kajaanissa.....	8
HYTE-kertoimen vertailu vertailukuntiin	9
Prosessi-indikaattorit.....	10
Tulosindikaattorit.....	11
Hyvinvointiin ja elinvoimaan liittyviä yleisiä lukuja	12
Kajaanin Hyvinvointikysely 2025.....	16
Kajaanin PYLL-tulokset – ennenaikainen kuolleisuus.....	17
3. Toimenpiteiden ja tavoitteiden saavuttamisen arviointi	18
Painopistealueet 1 ja 2: Hyvinvoivat lapset/lapsiperheet & Hyvinvoivat nuoret työelämään	18
Lasten ja lapsiperheiden HYTETU-mittarit vuosina 2022–2025.....	24
Nuorten ja nuorten aikuisten HYTETU-mittarit vuosina 2022–2025	26
Painopistealue 3: Hyvinvoivana työssä ja eläkkeellä - työkäiset	28
Työkäisten HYTETU-mittarit vuosina 2022–2025.....	31
Painopistealue 4: Hyvinvoiva ikäihminen ja turvallinen arki.....	32
Ikääntyneiden HYTETU-mittarit vuosina 2022–2025	34
Painopistealue 5: Vaikuttava HYTETU-työ.....	35
Vaikuttava HYTETU-työ vuosina 2022–2025.....	37
4. Osallisuus- ja hyvinvointijaoston toiminta 2022–2025.....	38
5. Vaikuttamiselinten toiminta	39
6. Keskeiset hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kehityskohteet hyvinvointikertomuksen pohjalta	39
7. Jatkotoimenpiteet.....	40
Lähteet.....	41

Tiivistelmä

Merkittävä osa suomalaisten sairastavuudesta ja ennenaikaisesta kuolleisuudesta voidaan selittää elintapoihin liittyvillä riskitekijöillä, kuten ravintoon liittyvillä ongelmilla, liikkumattomuudella ja päihteiden käytöllä. Ennaltaehkäisy ja hyvinvointia sekä terveyttä edistävät toimet ovat tärkeitä; niiden suunnittelu ja toteutus on sekä kuntien että hyvinvointialueiden vastuulla.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä puhuttaessa ajatukset suuntautuvat helposti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Sote-palvelut ovat tärkeitä ja välttämättömiä terveyden ja hyvinvoinnin kannalta, mutta usein nämä palvelut keskittyvät vahvasti jo olemassa olevien haasteiden hoitamiseen. Kunnan laajempi hyvinvointitehtävä kattaa kaiken sen toiminnan, jota kunta tekee itse tai yhteistyössä muiden tahojen kanssa - ennaltaehkäisten ongelmia ja turvaten kuntalaisten arkea.

Tämä laaja hyvinvointikertomus tarkastelee Kajaanissa tehtyä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä vuosina 2022–2025. Kertomus tarjoaa kattavan katsauksen kuntalaisten hyvinvoinnin tilasta ja kunnassa tehdyistä hyvinvoinnin edistämisen toimenpiteistä. Kertomus perustuu ajankohtaisiin tilastotietoihin, kuntalaiskyselyihin ja kunnan toimialojen tarjoamiin tietoihin.

Laajassa hyvinvointikertomuksessa kaupungin hyvinvointityötä peilataan aikaisemmassa hyvinvointisuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin: [Kajaanin laaja hyvinvointikertomus 2018–2021 ja hyvinvointisuunnitelma 2022–2025](#). Lisäksi laajassa hyvinvointikertomuksessa tarkastellaan tehtyä HYTE-työtä THL:n suosittamien kunnan hyvinvointikertomuksen [vähimmäistietosisällön](#) avulla. Vähimmäistietosisältö ei ole vielä velvoittava, mutta sen avulla kunta valitsee indikaattorit, joilla kyetään THL:n arvion mukaan riittävän tarkasti ja vertailukelpoisesti seuraamaan asukkaiden hyvinvoinnin tilaa.

Kajaanin kaupungissa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö on monialaista, ja toteutuksesta vastaa kaupungin HYTE-TETU-työryhmä. HYTE-TETU-työryhmä vastaa myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvien lakisääteisten asiakirjojen, eli hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman valmistelusta.

Kajaanin HYTE-TETU-työryhmän jäsenet 2022–2025:

- Anni Vartila, liikuntakoordinaattori, Kajaanin kaupunki
- Arja Oikarinen, yliopettaja, Kajaanin ammattikorkeakoulu KAMK
- Helena Saari, terveyden edistämisen erikoissuunnittelija, Kainuun hyvinvointialue
- Jari Kauppinen, suunnittelupäällikkö, Kajaanin kaupunki
- Jari Rajala, liikuntapalvelupäällikkö, Kajaanin kaupunki
- Kaisa Mattila, varhaiskasvatusjohtaja, Kajaanin kaupunki
- Kaisa Polvinen, Kajaanin lukion rehtori, Kajaanin kaupunki
- Kalle Komulainen, perusopetusjohtaja, Kajaanin kaupunki
- Karoliina Homanen, kotoutumispalveluiden koordinaattori, Kajaanin kaupunki
- Liisa Härmä, opintoasianpäällikkö, Kajaanin ammattioppilaitos KAO
- Marika Jaakola, suunnittelija, Mamselli, Kajaanin kaupunki
- Mari Selin, sivistysjohtaja, Kajaanin kaupunki
- Milla Tikkanen, työllisyys- ja kansainvälisyyspäällikkö, Kajaanin kaupunki
- Minna Nuulamo, työllisyyspalveluiden koordinaattori, Kajaanin kaupunki
- Minna-Mari Seppänen, liikuntakoordinaattori, Kajaanin kaupunki
- Paula Karppinen, aluekehityspäällikkö, Kainuun liitto
- Sanna Oikarinen, nuorisopäällikkö, Kajaanin kaupunki
- Teemu Korhonen, riskienhallintakoordinaattori, Kajaanin kaupunki
- Teija Kettunen, työllisyyspalveluiden koordinaattori, Kajaanin kaupunki
- Tony Nummi, johtava sosiaalityöntekijä, Kainuun hyvinvointialue
- Tuula Romppanen, kehityspäällikkö, Kajaanin kaupunki
- Veera Lintula, hyvinvointikoordinaattori (2022–2024), Kajaanin kaupunki
- Vanamo Vilokkinen, vs. hyvinvointikoordinaattori (2025), Kajaanin kaupunki

1. Kunta hyvinvoinnin edistäjänä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnan perustehtävä, jota tehdään yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, 29.6.2021/612, § 6; Kuntalaki 410/2015, § 1).

Useissa erityislaeissa on säädöksiä liittyen kunnan rooliin kuntalaisten hyvinvoinnin edistäjänä:

- Liikuntalaki 390/2015
- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019
- Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018
- Oppivelvollisuuslaki 1214/2020
- Ympäristönsuojelulaki 527/2014 1 §
- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015
- Terveystieteiden laki 1326/2010
- Tupakkalaki 549/2016
- Alkoholilaki 1143/1994
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014
- Työturvallisuuslaki 738/2022
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999
- Kansainväliset velvoitteet, EU-lainsäädäntö
- Informaatio-ohjaus: oppaat, suositukset, ohjeet

Kuntalain 37 §:n mukaan kuntalaisten hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämisen tulee näkyä kuntastrategiassa. Vuoden 2023 hyvinvointialueuudistuksessa sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuu siirtyi kunnilta hyvinvointialueille. Kunnilla on kuitenkin ensisijainen vastuu alueensa väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 29.6.2021/612, 6 §).

Kajaanin osalta tämä tarkoittaa, että Kainuun hyvinvointialue järjestää lakisääteiset sote-palvelut, ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Kuntien tulee valmistella valtuustokausittain laaja hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma, jonka tavoitteita ja toimenpiteitä arvioidaan vuosittain vuosiraporttien muodossa osana kuntasuunnittelua (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 29.6.2021/612, § 6, § 7). Laaja hyvinvointikertomus toimii siis ikään kuin toimintakertomuksena, jossa tarkastellaan aikaisemmassa hyvinvointisuunnitelmassa asetettuja tavoitteita ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, ja uusi hyvinvointisuunnitelma ohjaa seuraavien vuosien HYTETU-työtä kunnassa.

Hyvinvoinnin edistämisen rakenteet Kajaanissa

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnalle ensisijaisesti kannattavaa siksi, että hyvinvoiva väestö on kunnan elinvoimaisuuden edellytys. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen edellyttää selkeää johtamisjärjestelmää ja vastuunjakoja. Järjestämislaissa (29.6.2021/612, § 6) säädetään kuntien vastuusta nimetä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho.

Kajaanissa väestön hyvinvointia ja terveyttä edistäviin arkiympäristöihin vaikutetaan kaikissa kunnan palveluissa ja toiminnoissa, kuten sivistyspalveluissa (koulutus, varhaiskasvatus, nuorisotyö, kulttuuripalvelut kuten museot, teatterit, kirjastot), elinvoimapalveluissa (työllisyyspalvelut, maahanmuuttajien palvelut, matkailu), teknisellä toimialalla (liikuntapalvelut, julkinen liikenne, kaupunkisuunnittelu, asuminen, kaavoitus), ravitsemuspalveluissa, sekä hallintopalveluissa. Kaikkien kunnan toimijoiden tulee päätöksenteossaan ottaa huomioon kuntalaisten hyvinvointi, terveys ja turvallisuus.

Strateginen taso

Kajaanissa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden ohjausryhmänä ja strategisen tason linjausten asettajana toimii kaupungin laaja johtoryhmä. Kajaanin kaupungissa työskentelee nimetty hyvinvointikoordinaattori, joka vastaa Kajaanin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinoimisesta ja yhteistyöstä kunnan eri toimialojen, Kainuun hyvinvointialueen sekä muiden paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa.

Operatiivinen taso

Kajaanin HYTETU-työryhmä vastaa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen linjausten toteuttamisesta, sekä laajan hyvinvointikertomuksen ja hyvinvointisuunnitelman valmistelusta. Työryhmässä ovat edustettuna Kajaanin kaupungin toimialat. Lisäksi edustusta on hyvinvointialueelta, Kainuun liitosta, Kajaanin ammattioppilaitoksesta sekä ammattikorkeakoulusta. HYTETU-työryhmä kokoontuu säännöllisesti vähintään 4 kertaa vuodessa.

Osallisuus- ja hyvinvointijaosto

Osallisuus- ja hyvinvointijaosto on Kajaanin kaupunginhallituksen alaisuudessa toimiva jaosto, jonka tehtävänä on edistää kajaanilaisten hyvinvoinnin toteutumista kaupungin eri toimialoilla. Jaosto toimii ehkäisevästä päihdetyöstä annetun lain tarkoittamana toimielimenä. Jaostoon nimetään kaupungin valtuutetuista viisi varsinaista jäsentä ja heidän varajäsenensä. Jaosto kokoontuu keskimäärin kerran kuukaudessa. Jaosto toimii HYTETU-yhteistyön kehittäjänä ja koordinoijana kaupungin ja järjestöjen välillä, sekä vastaa kuntalaisten osallisuuden toteuttamisesta ja kehittamisestä. Lisäksi jaosto myöntää liikunta- ja kulttuuriavustukset ja näiden alojen palkinnot, tapahtuma-avustukset, nuorisovastukset, kylä- ja kaupunginosayhdistysten avustukset sekä muut kaupungin avustukset, joita ei ole erikseen muualle säädetty. Jaosto päättää avustusten jakoperusteet, sekä toimii ehkäisevästä päihdetyöstä annetun lain tarkoittamana toimielimenä. Jaoston esittelijänä toimii hyvinvointikoordinaattori. Lisää tietoa osallisuus- ja hyvinvointijaoston toiminnasta vuosien 2022–2025 aikana luvussa 4.

Ehkäisevän päihdetyön työryhmä

Ehkäisevä päihdetyö kuuluu kunnan lakisäätöihin tehtäviin (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä, 523/2015). Kajaanissa toimii ehkäisevän päihdetyön työryhmä, joka perustettiin vuonna 2023. Työryhmässä on edustusta Kajaanin kaupungin toimialoilta, ehkäisevää päihdetyötä tekevista järjestöistä, poliisista, hyvinvointialueelta, kokemusasiantuntijoista, sekä koulujen oppilaskuntien edustajista. Ehkäisevän päihdetyön työryhmä välittää tietoa toimijoiden välillä ja toteuttaa esimerkiksi tapahtumia ehkäisevään päihdetyöhön liittyen. Ehkäisevän päihdetyön työryhmässä seurataan kunnan ja alueen päihdetilastoja ja käydään vuoropuhelua indikaattoritiedon ja toimijoiden kokemustiedon pohjalta. Työryhmän toimintaa kehitetään jatkuvasti.

Yhteistyö hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä

Lain mukaan kunnan ja hyvinvointialueen tulee tehdä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Kunnan tulee tehdä yhteistyötä myös muiden julkisten toimijoiden sekä kolmannen sektorin kanssa, ja edistää alueellaan toimivien hyvinvointia ja terveyttä edistävien järjestöjen toimintaedellytyksiä sekä vaikutusmahdollisuuksia. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, 612/2021, 6 §; 7 §.)

Kunnan ja hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävät (Järjestämislaki 612/2021):

- Ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä omassa toiminnassaan.
- Strategisessa suunnittelussa asetettava hyte-tavoitteet ja määriteltävä toimenpiteet.
- Tehtävä päätösten vaikutusten ennakoarviointia ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen kohdistuvista päätöksistä väestöryhmittäin.
- Nimittävä terveyden- ja hyvinvoinnin edistämisen vastuutaho.
- Seurattava asukkaiden elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin.
- Raportoitava valtuustolleen vuosittain väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilasta, sekä valmisteltava valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.
- Kunnan ja hyvinvointialueen vuosittaiset yhteisneuvottelut, joissa käsitellään hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä koskevia tavoitteita, toimenpiteitä, yhteistyötä ja seurantaa alueella.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä kunnan ja hyvinvointialueen on tehtävä yhteistyötä:

- toistensa kanssa ja tuettava toisiaan asiantuntemuksellaan.
- alueella toimivien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.
- järjestöjen toimintaedellytysten ja vaikutusmahdollisuuksien edistämisessä.

Yhteistyö hyvinvointialueen kanssa

Kajaanin kaupunki tekee tiivistä yhteistyötä Kainuun hyvinvointialueen kanssa. Hyvinvointialue on edustettuna Kajaanin HYTETU-työryhmässä. Kainuussa toimii myös alueellinen HYTETU-työryhmä, joka käy vuoropuhelua koko alueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä säännöllisesti ja monialaisesti. Alueellisen HYTETU-työryhmän koordinoimista vastaa Kainuun hyvinvointialue, ja ryhmään kuuluu edustajia Kainuun hyvinvointialueelta sekä kaikista Kainuun kunnista. Kajaanista alueellisessa HYTETU-työryhmässä on mukana hyvinvointikoordinaattori. Lisäksi Kajaanin hyvinvointikoordinaattori kuuluu myös muihin Kainuun alueen yhteistyöryhmiin, kuten alueelliseen ravitsemusterveyden edistämistyöryhmään sekä lasten ja nuorten maakunnalliseen ravitsemustyöryhmään. Suunnitteilla on myös mielen hyvinvoinnin edistämisen alueellinen työryhmä.

Yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa

Kolmas sektori (järjestöt, seurakunnat, yhdistykset) on Kajaanissa tärkeä kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edellytysten luoja. Kajaanin kaupunki tukee kolmannen sektorin toimijoita esimerkiksi tapahtuma-, toiminta-, työllisyys-, kohde- ja kehittämisavustuksin, sekä kumppanuussopimuksin. Kohdeavustustyyppinä on myös erikseen hyvinvoinnin edistämisen toiminta-avustus, jota kolmannen sektorin toimijat voivat hakea tekemänsä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön tueksi. Lisäksi kaupunki tukee alueen urheilijoita urheilun markkinointiavustuksin. Avustukset ovat yksi tapa edistää hyvinvointia ja avustaa kolmannen sektorin toimijoiden tärkeää työtä Kajaanissa. Kajaanin hyvinvointikoordinaattori toimii kaupungin järjestöyhteyshenkilönä. Kaupunki järjestää vuosittain järjestöiltoja järjestöille, joissa tiedotetaan ajankohtaisista asioista ja kuullaan järjestötoimijoita.

2. Hyvinvoinnin kehitys vuosina 2022–2025

Tämä laaja hyvinvointikertomus tarkastelee [hyvinvointisuunnitelmassa 2022–2025](#) asetettujen tavoitteiden toteutumisesta tuolloin asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden pohjalta. Hyvinvointikertomuksesta käyvät ilmi myös THL:n kuntien vähimmäistietosisältöjen indikaattorit sekä itse valittuja indikaattoreita hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden tilasta väestöryhmittäin.

Laajemman tason tarkastelussa kulunut valtuustokausi näyttöytyy haastavana, sillä vuosina 2022–2025 kajaanilaisten sekä yleisesti suomalaisten hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen ovat vaikuttaneet useat merkittävät tekijät:

- Vuonna 2022 alkanut sota Euroopassa aiheutti taloushaasteita ja energiakriisin. Sota on myös vaikuttanut yleiseen turvallisuuteen.
- Vuonna 2023 Suomessa toteutettiin hyvinvointialueuudistus, jonka myötä sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuu siirtyi kunnilta hyvinvointialueille. Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa taloudellisesti haastavassa tilanteessa, mikä on vaikuttanut palveluiden saatavuuteen ja järjestämiseen. Kuntien on tullut järjestää ja suunnitella toimintaansa uudella tavalla uudistuksen jälkeen. Kainuun alueella uudistus ei tosin vaikuttanut niin merkittävästi, koska Kainuussa sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluiden yhdistäminen aloitettiin jo vuonna 2005 (Kainuun malli).
- Koronavuosien jälkiseuraukset näkyvät edelleen taloudessa, ja Suomen taloustilanne on ollut haastava. Elinkustannusten nousu on lisännyt monien kansalaisten taloudellista epävarmuutta. Koronavuodet aiheuttivat myös huomattavaa hoitovelkaa sosiaali- ja terveystalouteen ja pandemia-aika heikensi myös suomalaisten mielen hyvinvointia. Valtion taloustilanne on vaikuttanut myös työllisyystilanteeseen heikentävästi.
- Ilmastonmuutokseen liittyvät vaikutukset ja epävarmuudet ovat vaikuttaneet monien kokemaan hyvinvointiin ja turvallisuuteen.

Kaikki nämä asiat tulee ottaa huomioon arvioitaessa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden tilannetta viimeisen neljän vuoden aikana.

Aikaisemmassa hyvinvointisuunnitelmassa 2022–2025 asetetut teemat, joihin keskityttiin vastaamaan:

- Mielen terveyden edistäminen ja ehkäisevä päihdetyö
- Terveellisten elintapojen ja toiminta- ja työkyvyn edistäminen
- Osallisuuden vahvistuminen ja yksinäisyyden vähentyminen
- Tapaturmien, väkivallan ja turvattomuuden ehkäiseminen

2022–2025 hyvinvointisuunnitelmassa näiden teemojen perusteella valittiin painopistealueet, joiden avulla näihin haasteisiin pyrittiin kohdennetusti vastaamaan suunnitelmassa määritellyillä tavoitteilla ja toimenpiteillä. Painopisteet valittiin Kainuun hyvinvointialueen alueellisen hyvinvointisuunnitelman linjauksen mukaisesti.

Vuoden 2022–2025 hyvinvointisuunnitelman painopisteiden tavoitteet määrittyivät kaupunkistrategian ja erillisten hyvinvointikertomusta toteuttavien ohjelmien ja suunnitelmien pohjalta. Hyvinvointisuunnitelmaa on toteutettu vuosina 2022–2025 laajassa eri toimialojen välisessä yhteistyössä, sekä yhteistyössä järjestöjen, viranomaisten, Kainuun hyvinvointialueen (*aiemmin Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä*), sekä muiden sidosryhmien kanssa.

Hyvinvointisuunnitelmassa 2022–2025 asetetut painopisteet, tavoitteet ja vastuutahot

Painopisteet	Tavoitteet	Vastuutahot
1. Hyvinvoivat lapset ja lapsiperheet ja 2. Hyvinvoivat nuoret työelämään (<i>Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma*</i>)	Jokainen lapsi ja nuori huomioidaan ja hyväksytään sellaisena kuin hän on Jokainen lapsi ja nuori saa tarvitsemansa tuen Lasten ja nuorten osallisuus vahvistuu Henkilöstön itsearviointi toteutuu suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti Sitoudutaan kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisyyn Systematisoidaan tiedolla johtaminen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi	Varhaiskasvatus Perusopetus Toinen aste (KAO, lukio) Liikuntatoimi Nuorisotoimi KAMK Työvoimapalvelut Ravitsemuspalvelut (Mamselli)

	<p>Tunnistetaan varhaisesti nuorten riskikäyttäytyminen sekä tuetaan ja/tai motivoidaan muutokseen</p> <p>Edistetään terveellisten elämäntapojen omaksumista, lasten ja nuorten terveellistä suhtautumista ruokailuun sekä myönteistä suhdetta omaan kehoon ja liikuntaan huomioiden kehojen erilaisuus</p> <p>Nuorten fyysinen, psyykkinen ja seksuaalisen turvallisuus paranee Liikkumisen polarisaatio vähenee, lasten ja nuorten liikkumisen määrä lisääntyy</p> <p>Nuorten yksinäisyys vähentyy ja yhteisöllisyys vahvistuu.</p>	
3. Hyvinvoivana työssä ja eläkkeellä	Edistetään kuntalaisten työkykyä, jaksamista ja fyysistä hyvinvointia sekä psyykkistä hyvinvointia: elämän merkityksellisyys, elämästä nauttiminen, oppiminen, tyytyväisyys itseän ja itsetunto	Työvoimapalvelut Aikuissosiaalityö Liikuntatoimi
4. Hyvinvoiva ikäihminen ja turvallinen arki (Ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma*)	Edistetään ikääntyneiden hyvinvointia, terveyttä, turvallisuutta ja psyykkistä hyvinvointia sekä vähennetään ikäihmisten yksinäisyyttä	Aikuissosiaalityö Liikuntatoimi Ehkäisevän päihdetyön työryhmä Kylätoimijat
5. Vaikuttava HYTETU-työ (hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen)	<p>Edistetään vaikuttavaa HYTETU-työtä</p> <p>Ehkäisevä päihdetyö: julkiset ja yksityiset toimijat sitoutuvat edistämään päihdeettömyyttä</p> <p>Edistetään kuntalaisten osallisuutta eri väestöryhmät huomioiden</p>	HYTETU-työryhmä Ehkäisevän päihdetyön työryhmä Järjestöt

HYTETU-indikaattoreiden kehitys 2022–2025

Indikaattoritiedon kerääminen ja hyödyntäminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä on edellytys vaikuttavuuden ja tiedolla johtamisen kannalta. Kerättävät indikaattoritiedot on tässä laajassa hyvinvointikertomuksessa määriteltä edellisessä hyvinvointisuunnitelmassa 2022–2025 asetettujen tavoitteiden ja arviointimittareiden, HYTE-kertoimen indikaattoreiden ja THL:n asettamien kunnan hyvinvointikertomuksen vähimmäistietosisältöjen kautta.

Ensimmäinen osio sisältää HYTE-kertoimeen liittyviä indikaattoreita: Kajaanin TEAvisari -pisteet vertailukuntiin verrattuna, sekä Kajaanin HYTE-kertoimen kehityksen vuosilta 2022–2024. HYTE-kertoimen arvoja verrataan aikaisemmassa hyvinvointisuunnitelmassa valittuihin vertailukuntiin. Kajaanin vertailukunniksi on valittu Kokkola, Mikkeli, Salo ja Tornio.

Seuraavissa osioissa tarkastellaan hyvinvointisuunnitelman toimenpiteiden arvioinnin yhteydessä väestöryhmittäisiä indikaattoritietoja vuosilta 2022–2025. Indikaattorit perustuvat [THL:n asettamiin kunnan hyvinvointikertomuksen vähimmäistietosisältöihin](#) sekä itse asetettuihin mittareihin (osittain päällekkäisiä). Seurantavuodet voivat osittain hieman vaihdella, mikäli indikaattoritietoa on kerätty esimerkiksi vain joka toinen vuosi tai harvemmin.

Tarkastelua tehdään väestöryhmittäin ja aihealueittain:

- Hyvinvointiin ja elinvoimaan liittyviä yleisiä lukuja
- Lapset ja lapsiperheet
- Nuoret ja nuoret aikuiset
- Työikäiset
- Ikäihmiset

Kajaanin TEAvisari -pisteet

TEAvisari (terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä) on THL:n seuranta- ja vertailutietojärjestelmä kuntien hyvinvoinnin ja terveydenedistämistoiminnasta. Tiedot kerätään kunnista kahden vuoden välein. TEAvisarin tarkoitus on tukea kuntien hyte-työtä ja tiedolla johtamista, sekä tehdä näkyväksi tehtyjä toimia ja kehittämiskohteita. TEAvisarin ulottuvuudet kuvaavat hyte-toiminnan eri näkökulmia (sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, yhteiset käytännöt, osallisuus, muut ydintoiminnot). Lisää tietoa pisteistä ja arviointiperusteista: <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/index>

TEAvisarin kokonaistuloksen pistemäärä kuvaa kunnan tekemää HYTE-työtä asteikolla 0–100. Pistemäärät muodostuvat pisteyttämällä toiminnan tiedot suhteessa lainsäädäntöön, suosituksiin ja hyviin käytäntöihin.

Suurin osa tiedoista kerätään muodossa Ei (0 pistettä) / Kyllä (100 pistettä). Pisterajat ovat seuraavat: 0-24 p = huono tulos, 25-74 p = parannettavaa, 75-100 p = erinomainen tulos. Huomioitavaa on, että puuttuva tieto alentaa pistemäärän samalla tavalla kuin hyvän käytännön tai laadun kannalta kielteinen vaihtoehto. Mikäli tietoja ei löydy, voi syynä olla, ettei tietoja ole toimitettu. Esimerkiksi peruskouluaineistossa edellytetään, että vähintään puolet kunnan kouluista toimittaa tietonsa.

Kajaanin TEAvisari -kokonaispisteet verrattuna koko maahan ja vertailukuntiin vuonna 2024 (vuoden 2025 tietoja ei vielä saatavilla kertomuksen laadintahetkellä)

	Kajaani	Kokkola	Mikkeli	Salo	Tornio	Koko maa
Kaikki sektorit	62	76	68	71	68	70
Kuntajohto	73	93	82	75	75	83
Perusopetus	64	60	68	59	56	64
Liikunta	38	75	68	82	72	69
Kulttuuri	65	87	69	60	75	72

Yhteenveto: Kajaanilla on kaikkien sektoreiden osalta yhteensä muita vertailukuntia sekä koko maata alemmat pisteet. Yhteispisteitä laskevat erityisesti liikuntasektorin ja kuntajohdon arvio. Perusopetuksen osalta Kajaanin pisteet ovat keskimääräiset koko maahan ja vertailukuntiin nähden.

Kuntajohdon osalta pisteitä laskevat erityisesti seuraavat kohdat:

- Voimavarat: Kajaanin pisteet 50. Koko maa 79 p, vertailukuntien keskiarvo 62,5 p.
- Osallisuus: Kajaanin pisteet 50. Koko maa 77 p, vertailukuntien keskiarvo 82,5 p.

Liikuntasektorin osalta pisteitä laskevat erityisesti seuraavat kohdat:

- Johtaminen: Kajaanin pisteet 11. Koko maa 61 p, vertailukuntien keskiarvo 83,5 p.
- Osallisuus: Kajaanin pisteet 17. Koko maa 80 p, vertailukuntien keskiarvo 83,25 p.
- Seuranta ja tarveanalyysi: Kajaanin pisteet 25. Koko maa 72 p, vertailukuntien keskiarvo 74,75 p.
- Sitoutuminen: Kajaanin pisteet 45. Koko maa 66, vertailukuntien keskiarvo 66,25.

TEAvisarin avulla kunta voi kehittää toimintaansa niillä osa-alueilla, joilla pisteet ovat vielä matalat. TEAvisarin tarkoituksena onkin, että kunnan hyvinvointityötä tehdään näkyväksi myös kehittämiskohteiden osalta, jotta tarvittavia toimenpiteitä voidaan jatkossa tehdä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

HYTE-kertoimen kehitys Kajaanissa

HYTETU-työ on kuntalaisiin liittyvien positiivisten vaikutustensa lisäksi kunnalle myös taloudellisesti kannattavaa. HYTE-kerroin, eli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa on taloudellinen kannustin, joka on tarkoitettu aktivoimaan kuntia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Kunta kykenee itse vaikuttamaan saamansa HYTE-lisän suuruuteen aktiivisella hyte-työllä. Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa lasketaan seuraavalla tavalla: Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perushinta (18,89 EUR) x kunnan asukasluku x kunnan HYTE-kerroin / maan HYTE-kerroin, joka esimerkiksi vuonna 2023 oli 67.

HYTE-kerroin lasketaan valittujen prosessi- ja tulosindikaattoreiden pohjalta. Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määrärajoin, eivätkä ne tule olemaan aina samoja. Indikaattoritiedot saatavilla Sotkanetissä: www.sotkanet.fi

- Prosessi-indikaattorit (15 kpl) kuvaavat kunnan toimintaa kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä (liikunta, kuntajohto, peruskoulut, kulttuuri).
- Tulosindikaattorit (6 kpl) kuvaavat muutosta, eli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tuloksellisuutta kunta-laistasolla (ylipaino, koettu terveys, koulupudokkaat, työkyvyttömyyseläke, kaatumishoitojaksot, toimeentulotuki)

HYTE-kertoimen indikaattorit raportoidaan kunnan talousarviossa. Prosessi- ja tulosindikaattoreilla on suhteutettuna sama painoarvo (50 %). Laaja indikaattoreihin perustuva selvitys ja vertailu vertailukuntiin tehdään aina laajassa hyvinvointikertomuksessa. HYTE-kerroin päivittyy vuosittain, mutta kaikki indikaattorit eivät.

Prosessi-indikaattorit kerätään TEAviisari-kyselystä kunnan johtavilta viranhaltijoilta. TEAviisarin tiedot päivittyvät kahden vuoden välein, joten sama arvo on mukana kahden peräkkäisen vuoden laskennassa. Ainoastaan nämä TEAviisari-kysymykset vaikuttavat HYTE-kertoimeen.

Toimiala	Mistä ja miten kerätään?
Kuntajohto (5 indikaattoria)	TEAviisari. Toimialan johtava viranhaltija kokoaa tiedot ja vastaa tiedonkeruuseen. Tiedot kerätään parittomina vuosina. Tiedonkeruu keväisin (huhti-kesäkuu), tulokset syksyisin.
Liikunta (5 indikaattoria)	TEAviisari. Toimialan johtava viranhaltija kokoaa tiedot ja vastaa tiedonkeruuseen. Tiedot kerätään parillisina vuosina. Tiedonkeruu keväisin (huhti-kesäkuu), tulokset syksyisin.
Peruskoulut (4 indikaattoria)	TEAviisari. Toimialan johtava viranhaltija kokoaa tiedot ja vastaa tiedonkeruuseen. Tiedot kerätään parittomina vuosina. Tiedonkeruu syksyisin (loka-joulukuu), tulokset keväisin.
Kulttuuri (1 indikaattori)	TEAviisari. Toimialan johtava viranhaltija kokoaa tiedot ja vastaa tiedonkeruuseen. Tiedot kerätään parittomina vuosina. Tiedonkeruu keväisin (huhti-kesäkuu), tulokset syksyisin.

Tulosindikaattorit kootaan seuraavista lähteistä.

Indikaattori	Mistä kerätään?	Milloin kerätään?
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % osuus 8. ja 9. luokan oppilaista.	THL – Kouluterveyskysely.	Tiedot kerätään parittomina vuosina keväisin.
Ylipaino, % osuus 8. ja 9. luokan oppilaista.	THL – Kouluterveyskysely.	Tiedot kerätään parittomina vuosina keväisin.
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24 –vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä.	Tilastokeskus – Tutkintorekisteri.	Tilasto valmistuu tilastovuotta seuraavan vuoden jälkeen alkuvuodesta: esimerkiksi 2021 tiedot julkaistaan vuoden 2023 tammikuussa.
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64 –vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä.	THL & Kela – Toimeentulotukirekisteri.	THL: Tietoja kerätään kunnilta vuosittain tammi-helmikuussa, KELA:lta kuukausitietoina. Tilasto valmistuu tilastovuotta seuraavana keuhällä.
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64 –vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä.	Eläketurvakeskus (ETK) - Eläketilastot.	Eläkkeensaajia koskevat tiedot ilmestyvät tilastovuotta seuraavan vuoden keuhällä. Eläkkeelle siirtyneiden tiedot ilmestyvät myöhemmin kyseisen vuoden aikana.
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 –vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000 vastaavan ikäiseen henkilöön.	THL – Erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuoltotilastot.	Tilastoraportit kuluvan edeltävän vuoden tiedoista kerran vuodessa.

HYTE-kertoimen vertailu vertailukuntiin

HYTE-kerroin euroa/asukas

	2022	2023	2024	2025
Kajaani	19	18,4	16,9	ei vielä tuloksia
Kokkola	20,4	20	19,5	ei vielä tuloksia
Mikkeli	19,4	19,5	19,2	ei vielä tuloksia
Salo	17,7	17,8	19	ei vielä tuloksia
Tornio	16,6	15,7	17,6	ei vielä tuloksia

Yhteenveto: Kajaanin HYTE-kertoimen kehitys vuosina 2022–2025 on ollut laskusuuntainen. Kajaanin HYTE-kerroin euroa / asukas, eli kertoimen arvo muutettuna euroiksi asukasta kohden, on laskenut kaikkina seurantavuosina ja on kaikista vertailukunnista pienin; 16,9 euroa / asukas.

HYTE-kerroin /1000 euroa

	2022	2023	2024	2025
Kajaani	693,2	666,5	615,3	ei vielä tuloksia
Kokkola	976,1	958,5	941,9	ei vielä tuloksia
Mikkeli	1009,5	1013,6	998,9	ei vielä tuloksia
Salo	908,8	908,5	971,8	ei vielä tuloksia
Tornio	354,5	333,2	368,9	ei vielä tuloksia

Yhteenveto: Kajaanin saaman HYTE-lisän kokonaismäärä on laskenut jokaisena seurantavuonna. Kajaanin saama lisä vuonna 2024 on vertailukunnista toiseksi matalin; ainoastaan Tornio sai Kajaania vähemmän HYTE-kertoimeen perustuvaa lisää.

HYTE-kertoimen kehitys (0–100)

	2022	2023	2024	2025
Kajaani	67	65	54	ei vielä tuloksia
Kokkola	72	71	63	ei vielä tuloksia
Mikkeli	68	69	62	ei vielä tuloksia
Salo	62	63	61	ei vielä tuloksia
Tornio	59	56	57	ei vielä tuloksia

Yhteenveto: Kajaanin HYTE-kerroin on laskenut 67:stä 54:ään, mikä vaikuttaa siihen, että HYTE-lisän kokonaismäärä on tippunut. Kajaanin HYTE-kertoimen kehitys on ollut laskusuuntainen jokaisena seurantavuonna. Kajaanin HYTE-kerroin oli vuonna 2024 vertailukunnista matalin.

Kajaanin prosessi- ja tulosindikaattoreiden keskiarvot

	2022	2023	2024	2025
Prosessi-indikaattorit	74	80	69	ei vielä tuloksia
Tulosindikaattorit	90	50	40	ei vielä tuloksia

Yhteenveto: Kajaanin prosessi-indikaattoreiden keskiarvo nousi vuodesta 2022 vuoteen 2023, mutta laski vuonna 2024. Tulosindikaattoreiden keskiarvo on laskenut jokaisena seurantavuotena kymmenellä.

Prosessi-indikaattorit

Prosessi-indikaattorit ovat vuosina 2022–2024 olleet Kajaanissa pääosin hyvällä tasolla. TEAviisarin kokonaistuloksen pistemäärä kuvaa kunnan tekemää HYTE-työtä asteikolla 0–100. Pistemäärät muodostuvat pisteyttämällä toiminnan tiedot suhteessa lainsäädäntöön, suosituksiin ja hyviin käytäntöihin.

Kuntajohto 5 kpl indikaattoreita

	2022	2023	2024
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	100	100	100
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	0	100	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100
Kunnan palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100	100

Yhteenveto: Kuntajohto on saanut lähes kaikkina vuosina kaikista HYTE-indikaattoreista erinomaisen tuloksen.

Liikunta – 5 kpl indikaattoreita

	2022	2023	2024
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	100	100	0
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	0	0	0
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	100	100
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100

Yhteenveto: Liikuntatoimi on saanut HYTE-indikaattoreista erinomaiset pisteet useana vuonna. Vuonna 2024 liikuntatoimi sai 0 pistettä kohdasta; Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa. Jatkossa lasten ja nuorten liikkumisesta raportoidaan enemmän hyvinvointikertomuksessa ja -raporteissa, kuten tässä hyvinvointikertomuksessa. Vuosina 2022–2024 tuloksen 0 on saanut myös kohta: Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen. Kajaanissa on käytössä liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokous, mutta sen koollekutsujana ei ole ollut Kajaanin kaupunki vaan muu taho.

Peruskoulu -indikaattoreiden kehitys 2022–2024

	2022	2023	2024
Kouluympäristön terveellisyys ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin tarkastaminen kolmen vuoden välein	80	100	100
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	84	66	66
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	69	67	67
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	73	0	0

Yhteenveto: Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärän seuranta, pitkät liikuntavälitunnit ja kouluruokailusuosituksen noudattaminen ovat laskeneet seurannassa. Huomio: kouluruokailusuosituksella ei tässä tarkoiteta pelkästään yleisiä ravitsemussuosituksia, joita noudatetaan kaikissa kouluissa.

Kulttuuri -indikaattorin kehitys 2022–2024

	2022	2023	2024
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä	0	0	0

Yhteenveto: Kulttuuri sai HYTE-indikaattorista tuloksen 0. Huomionarvoista on, että Kajaanissa on käytössä Kaiku-kortti, joka madaltaa kulttuurin osallistumisen kynnystä mahdollistamalla vähävaraisille pääsyn ilmaiseksi esimerkiksi museo- tai teatterilippuun tai taidekurssille. Kajaani pyrkii siis madaltamaan kulttuuriin osallistumisen kynnystä.

Tulosindikaattorit

Tulosindikaattoreiden kehitys vuosina 2021–2024 (seuranta vuodesta 2021, koska Kouluterveyskyselyn tulokset vuosilta 2021 ja 2023)

	2021	2022	2023	2024
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % osuus 8. ja 9. luokan oppilaista (Kouluterveyskysely, THL)	22,3	(22,3)	30,3	(30,3)
Ylipaino, % osuus 8. ja 9. luokan oppilaista (Kouluterveyskysely, THL)	15,9	(15,9)	20,0	(20,0)
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (Tutkintorekisteri, Tilastokeskus)	5,5	7,1	8,2	-
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (Toimeentulotukirekisteri, THL & Kela)	2,2	2,1	1,9	-
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (Eläketilastot, Eläketietokeskus)	8,4	8,1	8,0	-
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65-vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000 vastaavan ikäiseen henkilöön (Erikoissairaanhoido- ja perusterveydenhuoltotilastot, THL)	327,3	298,8	277,8	-

Yhteenveto: Tulosindikaattoreiden kehitys on ollut vaihtelevaa. Nuorten terveydentilan heikkenemistä on nähtävissä, sillä yhä useampi 8.–9. luokkalaista kokee terveydentilansa huonoksi ja ylipainoisten osuus on kasvanut. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden määrä on noussut hienoisesti jokaisena seurantavuonna, mikä voi viitata kasvaviin haasteisiin nuorten hyvinvoinnissa ja koulutukseen kiinnittymisessä. Indikaattoreissa ilmenee myös positiiviseksi tulkittavia suuntauksia; pitkäaikaisesti toimeentulotukea saavien ja työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus on vähentynyt, mikä voi viitata parantuneeseen taloudelliseen ja työkykytilanteeseen. Toisaalta tämä voi kertoa myös kriiteerien tiukentumisesta. Ikääntyneiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot ovat selvästi vähentyneet, mikä voi kertoa ennaltaehkäisevien toimien tehostumisesta (fyysinen toimintakyky, liukuusteiden käyttö) ja onnistuneista turvallisuustoimista, kuten kevyen liikenteen väylien hiekoittamisesta ja kunnossapidosta.

Hyvinvointiin ja elinvoimaan liittyviä yleisiä lukuja

Väkiluku ja väestöennuste

Kajaanin väkiluku kasvoi vuodesta 2022 (36 297) vuoteen 2023 (36 513), mutta laski taas hieman vuonna 2024 (36 438). Väestöennusteen mukaan vuoteen 2023 verrattuna väestön määrä tulee vähenemään noin 1,7 % vuoteen 2030 mennessä. Kajaanin väestön vähenemistä selittävät vahvimmin muuttotappiot toisiin kuntiin sekä syntyvyyden ylittävä kuolleisuus. Muuttotappiot ovat merkittäviä etenkin 25–34-vuotiaiden ryhmässä. Ulkomailta saadut muuttovoitot ovat olleet pitkään ainoa väestönkehitystä vahvistava tekijä Kajaanissa, tosin haasteena on myös ollut heikko pitovoima vieraskielisten ryhmässä. Vieraskielisellä 25–34-vuotiaalla on jopa 2,7 kertainen alttius muuttaa pois Kajaanista. Koska Kajaanissa kuolleisuus on merkittävästi syntyvyyttä korkeampaa, vaatisi nykyisen väestöpohjan säilyttäminen merkittäviä muuttovoittoja.

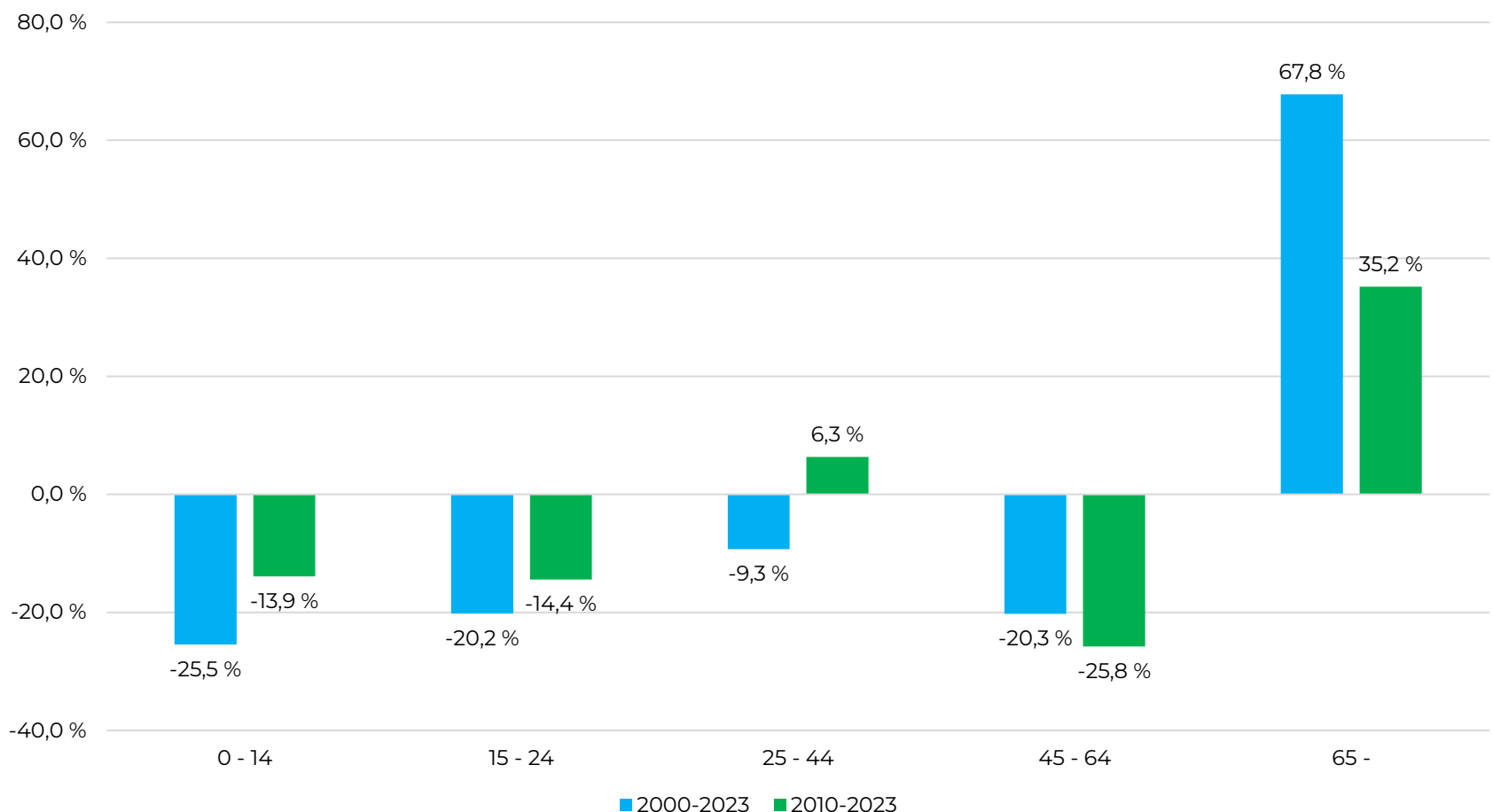
Koulutustasomittain

Koulutustasomittaimen mukaan koulutustaso Kajaanissa on noussut. Vuonna 2021 tulos oli 374,1, ja vuonna 2023 377,1. Koulutustasomittain ilmaisee väestön koulutustason; tasoluku 377,1 tarkoittaa, että keskimääräisesti henkilö on suorittanut lähes 3,8 vuotta koulutusta peruskoulun jälkeen. Koko maan tasoon verrattuna (2022 → 391, 2023 → 396,2) Kajaanin taso on matalampi ja nousee hieman hitaammin kuin koko maan keskiarvo.

Demografinen huoltosuhde

Kajaanin demografinen huoltosuhde vuonna 2023 oli 65,5. Huoltosuhde kertoo, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja yli 65-vuotiasta on sataa 15–64 -vuotiasta kohti. Korkeampi arvo tarkoittaa enemmän lapsia ja/tai eläkeikäisiä suhteessa työkäisiin. Koko maan tasoon (61,9 vuonna 2023) verrattuna Kajaanissa on suhteellisesti enemmän lapsia ja/tai eläkeikäisiä verrattuna työkäisiin. Kajaanissa ikärakenne on 2000-luvun aikana muuttunut painottuen entistä enemmän eläkeikäiseen väestöön – yli 74-vuotiaiden ja etenkin yli 84-vuotiaiden määrä tulee kasvamaan merkittävästi väestöennustusten mukaan. Väestöennusteen mukaan 2000-luvun aikana kouluikäisten määrä Kajaanissa tulee laskemaan erittäin voimakkaasti.

Ikärakenteen muutos 2000-2023

MDI:n raportti: Kajaanin väestöennuste 2023–2040

Sairastavuus

Vuoden 2023 Kajaanin sairastavuusindeksi 110,8 (ikävakioitu) on koko maan tasoon (100) kerrattuna korkea. Tulos on hieman laskenut vuodesta 2022 (111,2). Indikaattorissa huomioi seuraavat sairaudet, koko maan keskiarvo on kaikissa 100. Mitä suuremman arvon alue saa – sitä yleisempää sairastavuus on alueella. Myös työkyvyttömyysindeksi (ikävakioitu) Kajaanissa on muuhun maahan verrattuna korkea: 126,7 vuonna 2023, eli hieman nousua vuodesta 2022 (126,3) (koko maan taso vuosina 2022 ja 2023 oli 100).

Liikunta, liikkuminen ja liikuntapalvelut

Liikkumattomuus lisää useita terveysongelmia, kuten sydän- ja verisuonitauteja, tuki- ja liikuntaelinoireita, sekä lukuisia muita sairauksia. Liikkumattomuus heikentää myös työkykyä, mikä johtaa työpoissaoloihin sekä työkyvyttömyyseläkkeisiin. Heikentynyt fyysinen toimintakyky heikentää kunnan elinvoimaa ja väestön hyvinvointia. Entistä nuoremmat kärsivät heikosta yleiskunnosta ja tuki- ja liikuntaelinvaikeuksista, mikä heikentää elämänlaatua ja tulee vaikeuttamaan myös heidän pärjäämistään työelämässä. Lasten ja nuorten osalta esimerkiksi Kajaanin MOVE-tulokset ja Kouluterveyskyselyn fyysiseen toimintakykyyn liittyvät kysymykset herättävät huolta fyysisestä kunnosta ja liikkumattomuudesta. UKK-Instituutin laskurin mukaan kajaanilaisista 76 % liikkuu liian vähän ja 83 % on liikaa paikallaan.

Liikkumattomuus ja paikallaanolo aiheuttaa Kajaanille huomattavia kustannuksia ja tulonmenetyksiä vuoden aikana:

	Kokonaiskustannukset (€)	Suorat kustannukset (€)	Epäsuorat kustannukset (€)
Liikkumattomuus	9 800 000	4 931 000	4 869 000
Paikallaanolo	11 230 000	3 622 000	7 608 000

(Lähde: Liikkumattomuuden ja paikallaanolon kustannuslaskuri - UKK-instituutti)

Kunta voi saada säästöjä edistämällä kuntalaisten liikkumista ja aktiivista elämäntapaa. Arvion mukaan, jos edes 5 % liian vähän liikkuvista liikkuisi suositusten mukaisesti, toisi se kunnalle satojen tuhansien, jopa miljoonien säästöt parantuneen työ- ja toimintakyvyn ja vähentyneen sairastavuuden myötä.

Kajaanissa kunnan liikuntatoimen toimintamenot/asukas + kunnan investoinnit liikuntaan/asukas€ olivat vuonna 2022: Toimintamenot 171,00 €, investoinnit 17,00 € (Lähde: LIPAS). Kajaanissa liikuntapaikkojen lukumäärä / 1000 asukasta on 285, eli hyvällä tasolla. Kevyen liikenteen väyliä on 4,5 metriä/asukas. Kajaanin kaupunki järjestää liikkumisyhmiä työikäisille, ikääntyneille, sekä lapsille ja nuorille. Kajaanissa on tarjolla maksutonta liikuntaneuvontaa kaikenikäisille, ja liikuntaneuvontapalveluita kehitetään jatkuvasti. Kaupungissa on käytössä Liiku Kajaanissa -liikuntarannekkeet lapsille ja nuorille, työikäisille sekä ikääntyneille. Joukkoliikenteen saavutettavuus on Kajaanissa hyvä – 86 % asuu enintään 1 km etäisyydellä joukkoliikenteen pysäkistä.

Elinvoima ja työllisyys

Elinvoimaindikaattori kuvaa elinvoiman muutosta kahden viimeisen tilastoista saatavan ajankohdan välisenä aikana. Kuntaliiton tilastojen perusteella Kajaanin elinvoimaindikaattori on -1,52. Kajaanissa siis elinvoima on kehittynyt heikommin kuin koko maassa keskimäärin. Indikaattorin keskiarvo on = 0. Jos indikaattori saa positiivisia arvoja se on ko. kunnassa kehittynyt paremmin kuin koko maassa keskimäärin. Jos indikaattori saa negatiivisia arvoja se on ko. kunnassa kehittynyt huonommin. Elinvoimaindikaattori kuvaa kunnan aseman suhteellista muutosta.

Elinvoimasta kertovat myös työllisyyteen liittyvät luvut. Työllisyysaste, eli 18–64-vuotiaiden työllisten osuus samanikäisestä väestöstä, oli vuonna 2023 Kajaanissa 70,8 % - muutosta vuodesta 2022 tapahtui -0,7 prosenttiyksikköä. Koko maan työllisyysaste oli 72,5 % vuonna 2023, eli Kajaanissa työllisyysaste oli hieman matalampi. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli vuonna 2024 10,1 % - muutosta vuodesta 2023 tapahtui 1,1 prosenttiyksikköä. Rakennetyöttömien osuus työttömistä oli Kajaanissa 52 % vuonna 2024.

Pitkään jatkunut heikko taloussuhdanne ja alhainen työvoiman kysyntä näkyy työttömyydessä. Työttömyys on merkittävästi ihmisen hyvinvointiin ja osallisuuteen vaikuttava tekijä. Koko maassa työttömyysaste oli 2024 10,9 %, mikä on 0,9 prosenttiyksikköä vuoden takaista enemmän. Kajaanissa työttömyysaste oli vuoden 2024 lopussa 10,4 %. Työllisyystilanteen heikentymisestä huolimatta Kajaanin kaupungin maksamat työmarkkinatuen maksuosuudet vuonna 2024 olivat kuitenkin alle talousarvion varatun määrärahan. Työmarkkinatuen maksuosuudet olivat yhteensä 2,1 milj. euroa ja tavoitteena oli päästä alle 2,2 milj. euroon. Työmarkkinatuen maksuosuudet ovat olleet Kajaanissa laskussa vuodesta 2017 alkaen.

Maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen

Vieraskielisiä kuntalaisia oli 31.12.2024 yhteensä 2 500 henkilöä, eli noin 7 % Kajaanin väestöstä. Tilastokeskuksen väestön ennakkotilasto kertoo, että syyskuun lopussa Suomessa asuvista vieraskielisten osuus oli 10,7 prosenttia. Vieraskielisillä tarkoitetaan muita kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvia.

Kajaanin kaupungilla työllisyys- ja kansainvälisyyspalveluissa tarjotaan maahanmuuttajille kotoutumisen alkuvaiheen palvelut. Alkuvaiheen palvelut sisältävät osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeenarvioinnin, kotoutumissuunnitelman laatimisen, monikielisen yhteiskuntaorientaation, kotoutumiskoulutuksen ja kielitaidon päättöttestauksen. Lisäksi maahanmuuttajille tarjotaan koulutusta ja palveluita, jotka edistävät suomen kielen osaamista, luku- ja kirjoitustaitoa, yhteiskunta- ja työelämävalmiuksia sekä työllistymistä ja yrittäjyyttä.

Kunnan peruspalvelut, kuten varhaiskasvatus, koulutus, asuminen ja vapaa-ajan palvelut, ovat tärkeitä kotoutumisen edistämisessä. Kajaanin kaupungin tulee huolehtia, että nämä palvelut soveltuvat myös maahanmuuttajille ja tukevat kotoutumista.

Perusopetuksessa toimii kaksi kieli- ja kulttuurikoordinaattoria. Myös varhaiskasvatuksen puolella toimii oma kieli- ja kulttuurikoordinaattori. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa huomioidaan lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin merkitys sekä suomen kielen oppiminen. Suomi toisena kielenä S2-opetus toteutetaan arjen vuorovaikutustilanteissa sekä ohjatussa toiminnassa. Oman äidinkielen opetusta järjestetään esiopetusikäisille mahdollisuuksien mukaan perusopetuksen ryhmissä. Valmistava opetus on 7–16-vuotiaille oppilaille, joiden suomen kielen taito ei ole vielä riittävä perusopetuksessa opiskeluun. Oppilas opiskelee suomen kieltä sekä muiden oppiaineiden keskeisiä asioita. Valmistava opetus kestää noin yhden vuoden.

Kotoutumisen strateginen kehittäminen ja toiminnan koordinointi edellyttävät monialaista yhteistyötä eri viranomaisten ja toimijoiden välillä. Kajaanin kaupunki kehittää kotoutumisen edistämistä yhteistyössä Kainuun hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden kanssa.

Tulot ja tulojen jakautuminen

Gini-kerroin oli Kajaanissa 24,6 vuonna 2022 ja 26,1 vuonna 2023. Tämä tarkoittaa, että tulojen jakautuminen on ollut hieman epätasaisempaa näiden vuosien välillä, mutta tulojen jakautuminen on edelleen kohtuullista. Koko maan gini-kerroin oli vuonna 2022 28,6 ja vuonna 2023 27,9. Kajaanissa tulojen jakautuminen on siis hieman koko maata tasaisempaa. Gini-kerroin on tuloeroja kuvaava tunnusluku – mitä suurempi kerroin on, sitä epätasaisemmin tulot ovat jakautuneet.

Pienituloisuusasteen kehitys Kajaanissa on noussut 14,3 prosentista (2022), 15,2 prosenttiin (2023), mikä viittaa pienen kasvuun pienituloisten osuudessa kajaanilaisessa väestössä. Kajaanissa lasten pienituloisuusaste on noussut 10,5 prosentista (2022), 13,6 prosenttiin (2023), eli lasten pienituloisuus on kasvanut. Lasten pienituloisuusaste ilmaisee, kuinka suuri osa lapsiperheistä elää tuloilla, jotka ovat alle pienituloisuuden rajan.

Nuorisopalvelut

Nuorisopalvelujen palvelujen saatavuus liittyy oleellisesti kuntalaisten hyvinvointiin. Nuorisopalvelut tarjoavat lapsille ja nuorille yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemuksia sekä kohtaamisen mahdollisuuksia eri toimintaympäristöissä. Keskeisiä palveluja Kajaanissa ovat nuorisotila- ja kerhotoiminta, koulussa tehtävä nuorisotyö, tapahtumat, Ohjaamopalvelut, etsivä nuorisotyö ja starttipaja-valmennus.

Vuosina 2022–2024 nuorisopalveluiden toimintoihin osallistuneiden nuorten kävijämäärät ovat vaihdelleet 37 000–41 000 välillä pysytellen kuitenkin reilusti yli asetetun 35 000 tavoitteen. Tapahtumien kävijämäärät ovat olleet 2 300–2 680 välillä samana ajanjaksona. Etsivässä nuorisotyössä asiakkuuksien määrä ollut 160–240 välillä ja Starttipajan valmennuksessa olleiden nuorten määrä on pysynyt 17–22 välillä vuosina 2022–2024.

Tilastovuonna 2023 nuorisotoimen nettokäyttömenot Kajaanissa olivat 1 185 952 euroa. Nuorisotoimen henkilötyövuodet olivat yhteensä 23,1 henkilötyövuotta. (Lähde: Suomen nuorisotyön tilastot, nuorisotilastot.fi)

Äänestysaktiivisuus

Kuntalaisten osallisuuteen ja päätöksentekoon osallistumiseen vaikuttaa myös äänestysaktiivisuus. Kajaanissa äänestysaktiivisuus on matalalla tasolla. Vuonna 2021 kuntavaalien äänestysaktiivisuus oli 46,5 %. Vuoden 2025 kunta- ja aluevaaleissa äänestysaktiivisuus laski entisestään 45,3 prosenttiin, ja Kajaanissa äänestysaktiivisuus oli kaikista kunnista matalin.

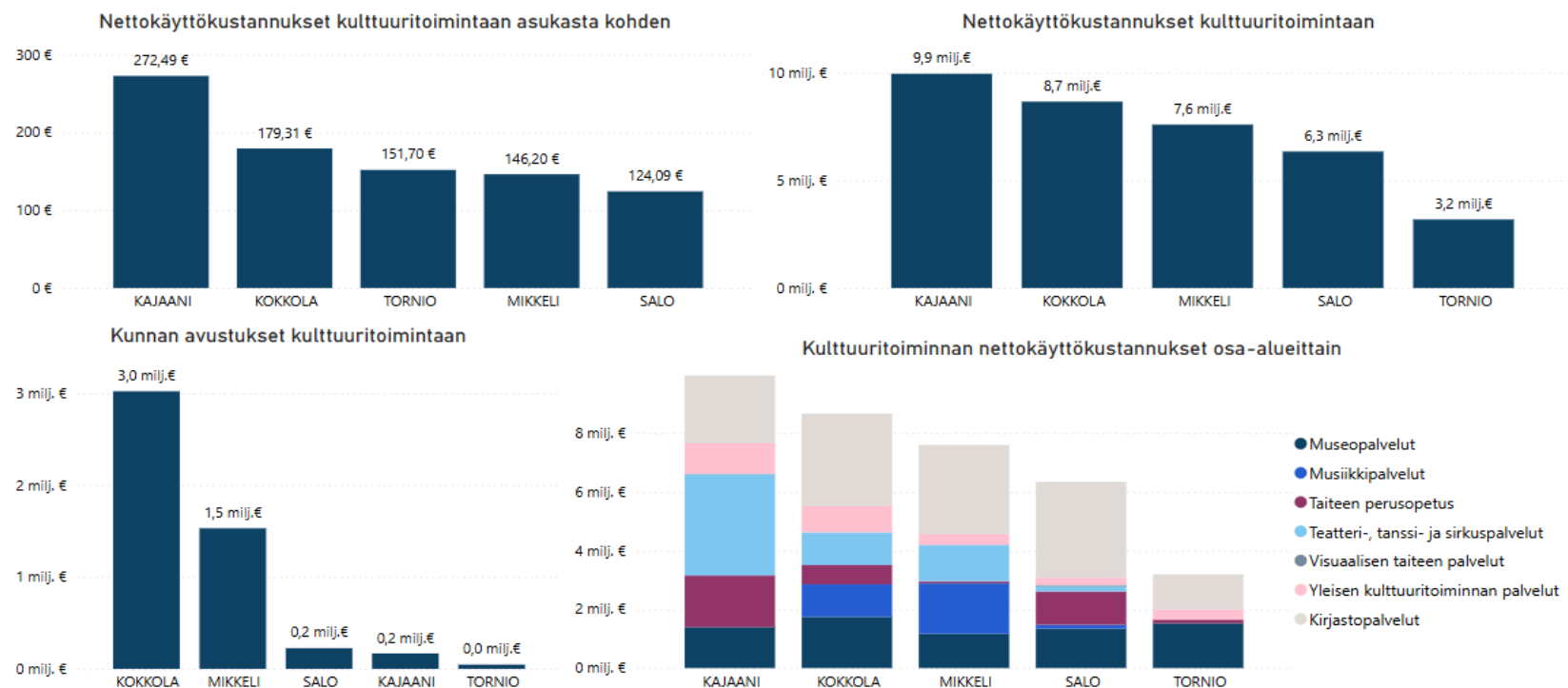
Kulttuurihyvinvointi

Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen on tärkeä osa kunnan HYTETU-työtä. Kulttuuritoimintaa kunnassa ohjaa myös laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019). Kulttuuripalveluiden saavutettavuus on Kajaanissa hyvällä tasolla: enintään 3 km päässä lähimmästä kirjastosta asuvien osuus kunnassa on 75 %. Enintään 20 km päässä lähimmästä vos-teatterista asuvan väestön osuus on 93 %. Enintään 20 km päässä lähimmästä vos-museosta asuvan väestön osuus on 93 %, ja enintään 20 km päässä lähimmästä elokuvateatterista asuvan väestön osuus on 93 %.

Kajaanissa on käytössä Kaikukortti, jonka tarkoitus on edistää vähävartaisten kulttuurihyvinvointia ja osallistumismahdollisuuksia. Vuonna 2022 Kaikukortteja jaettiin Kajaanissa 143 kpl (käyttöönottoaste 14 %), vuonna 2023 129 kpl (käyttöönottoaste 15,5 %) ja vuonna 2024 67 kpl (7,5 %). Jaetuista korteista käyttöön on otettu huomattavan pieni määrä. Kaikukortteja ovat jakaneet Kajaanissa KAMK, hyvinvointialueen palvelut (aikuissosiaalityö, kotikuntoutus, kuntouttavat asumispalvelut, perhetyö), Kajaanin kaupungilla työllistymistä edistävät palvelut ja nuorisopalvelut, sekä järjestöistä Kajaanin Työvoimayhdistys ry, Kajaanin päiväkeskus, sekä Nuorten Ystävät (klubitilo Tönäri).

Kajaanin kaupunki ylläpitää perusopetuksen oppilaitoksia, kulttuuritaloja, sekä taide- ja kulttuurilaitoksia. Vuonna 2022 Kajaanin kirjastot järjestivät 98 tapahtumaa ja näyttelyä, ja vuoteen 2023 luku kasvoi 220:een. Kulttuuritapahtumien lukumäärä yhteensä vuonna 2023 oli 120 (ei tietoja vuodelta 2022). Käynnit museoissa kasvoivat 2022–2023 17 900:sta 23 000:een, ja teatterikäynnit lisääntyivät 6920:sta 8810:een. (Lähde: Kuntien kulttuuritilastot KULTTI.)

Kajaanin nettokäyttökustannukset kulttuuritoimintaan asukasta kohden kasvoivat vuodesta 2022 253,16 eurosta vuoteen 2023 272,49 euroon, mikä on enemmän kuin muilla vertailukunnilla. Kajaanin kaupungin nettokäyttökustannukset kulttuuritoimintaan kasvoivat 9,2 miljoonasta eurosta (2022) noin 9,9 miljoonaan euroon vuonna 2023. Kajaani siis käytti kulttuuritoimintaan eniten rahaa vertailukuntiin nähden. Vuodesta 2022 vuoteen 2023 Kajaanin kaupungin avustukset kulttuuritoimintaan nousivat, mutta Kajaani käytti avustuksiin vähemmän rahaa kuin Kokkola ja Mikkeli.

Kulttuuritoiminta Kajaanissa (viimeisin tilastovuosi 2023, lähde: Kuntien kulttuuritilastot KULTTI)

Kajaanin Hyvinvointikysely 2025

Hyvinvointikysely toteutettiin yhteistyössä Kainuun hyvinvointialueen ja alueen muiden kuntien kanssa. Vastauksista eroteltiin kajaanilaisten vastaukset - yhteensä 247 kpl. Eniten vastaajia (68 %) oli ikäryhmästä 30–65-vuotiaat ja suurin osa (80 %) vastaajista oli naisia. Kyselyn tulokset kuvaavat siis parhaiten työikäisiä naisia. Jatkossa Hyvinvointikyselyn osalta Kajaanissa tulee panostaa kyselyn kattavampaan saavutettavuuteen, jotta tulokset kuvaavat paremmin kaikkia kajaanilaisia. Nyt saatuja tuloksia hyödynnetään vain suuntaa antavina.

Elämänlaatu ja elämään tyytyväisyys

Hyvinvointikyselyn perusteella 72 % kajaanilaisista kokee elämänlaatunsa hyväksi tai erittäin hyväksi. Tyytyväisimpiä vastaajat olivat elämässään asuinympäristöönsä (77 %), toimintakykynsä (74 %), ihmissuhteisiinsa (72 %) ja itseensä (73 %) (tyytyväinen/erittäin tyytyväinen). Eniten tyytymättömyyttä koettiin fyysiseen terveyteen (34 %) ja taloudelliseen tilanteeseen (36 %) liittyen (tyytymätön/erittäin tyytymätön). Vastaajien yleisimpiä haaveita olivat terveyden ja toimintakyvyn säilyminen, matkustelu, kesämökki, perhe-elämään liittyvät haaveet, työn löytäminen/säilyttäminen, ystävien löytäminen ja taloudellinen vakaus.

Hyvinvointia tukeviksi tekijöiksi kajaanilaiset kokivat useimmiten:

- ☺ Hyvät sosiaaliset verkostot; perhe, ystävät, naapurit.
- ☺ Terveys, mahdollisuus terveydenhuoltoon.
- ☺ Vakituinen työ ja taloudellinen vakaus.
- ☺ Liikunta, hyvät liikunta- ja harrastusmahdollisuudet.
- ☺ Turvallinen ja viihtyisä asuinympäristö, luonto.

Hyvinvointia heikentäviksi tekijöiksi koettiin useimmiten:

- ☹ Sosiaali- ja terveyspalveluiden haasteet: pitkät hoitojonot, vaikeaa päästä erityisesti erikoissairaanhoidon ja mielenterveyspalveluihin.
- ☹ Taloudelliset haasteet: hintojen nousu, toimeentulovaikeudet, työttömyys.
- ☹ Maailmanpoliittinen tilanne ja epävarmuus tulevaisuudesta, ilmastonmuutos.
- ☹ Työstressi ja jaksamiseen liittyvät haasteet, työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen haasteet.
- ☹ Mielenterveys, yksinäisyys, masennus.

Osallisuus

Vastanneista 36 % koki voivansa vaikuttaa itseään koskeviin asioihin asuinkunnassaan, kun taas 38 % vastasi olevansa asiasta jokseenkin tai täysin eri mieltä – loput eivät olleet samaa eikä eri mieltä. Suurin osa vastanneista koki itsensä tarpeelliseksi ja elämänsä merkitykselliseksi. Elinympäristöön vaikuttamisen mahdollisuudet nousivat kehittämiskohdeksi, joka heikensi asukkaiden osallisuuden kokemusta. Kunnan tulee siis panostaa entisestään osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin palveluissaan.

Ravitsemusterveys

Suurin osa vastaajista ilmoitti (93 %) syövänsä vihanneksia ja juureksia 2–6 kertaa tai useammin viikon aikana. 86 % oli syönyt hedelmiä ja marjoja vähintään 2–6 kertaa viikon aikana. 61 % ilmoitti syöneensä kalaa kerran viikon aikana tai harvemmin – 31 % 2–6 kertaa tai useammin. 28 % vastaajista ilmoitti, ettei ollut syönyt kasviproteiinia lainkaan viikon aikana, 48 % kerran tai harvemmin ja loput 24 % 2–6 kertaa tai useammin. Useimmiten vastaajat käyttivät ruoanlaitossa tai levitteenä kasvipohjaista margariinia, tai kevyttä kasvipohjaista rasvaveitettä.

Liikunta

Suurin osa vastaajista (64 %) ilmoitti harjoittavansa liikuntasuosittelun mukaisesti lihaskuntoa ja liikehallintaa vähintään kaksi kertaa viikossa ja 43 % ilmoitti harrastavansa hengästyttävää liikuntaa viikon aikana 2–4 kertaa. 33 % ilmoitti haittoja tai esteitä päivittäisessä liikkumisessaan – haitoissa korostuivat etenkin tuki- ja liikuntaelinvaivat kuten lihaskipu ja nivelrikko, mutta myös heikko yleiskunto ja hengitys- ja verenkiertoelimistön oireet, sekä taloudelliset esteet nousivat esiin. Parhaiksi liikuntapaikoiksi/ympäristöiksi vastaajat ilmoittivat kevyen liikenteen väylät, metsät ja luontoliikuntaympäristöt kuten puistot ja pururadat, sekä liikuntatilat kuten uimahallin ja kuntosalit. Suurin osa vastaajista koki olevansa arki- ja luontoliikkuja. 5 % vastaajista ilmoitti välttelevänsä liikuntaa ja liikkumista.

Turvallisuus

87 % vastaajista koki asuinympäristönsä melko tai erittäin turvalliseksi. Erittäin turvattomaksi asuinympäristönsä koki vain 1,3 % ja melko turvattomaksi 3,7 %. Suurimpina turvallisuusriskeinä pidettiin liukkaita, tietoliikenneyhteyksien kaatumista, sairauskohtauksia, ilkkua ja rikollisuutta sekä sähkökatkoja.

Kulttuuripalvelut

Kulttuuripalveluiden saavutettavuus liittyen sijaintiin, hintoihin ja esteettömyyteen arvioitiin suurimman osan näkökulmasta hyväksi tai erittäin hyväksi (60 %). 10 % arvioi saavuttavuuden huonoksi, ja 2 % erittäin huonoksi. Loput vastaajista jättivät neutraalin mielipiteen (ei hyvä/ei huono).

Kulttuuripalveluiden tarjonnan sisällön hyväksi tai erittäin hyväksi arvioi yhteensä 50 %. Erittäin huonoksi tarjonnan arvioi 2 % ja huonoksi 12 %. Neutraalin vastauksen jättäneiden osuus oli kohtuullisen suuri – 24 %. Avoimissa vastauksissa vastaajat arvioivat kulttuuripalveluihin osallistumisen virkistävän ja piristävän mielialaa ja yleisesti ottaen kulttuuripalvelut arvioitiin merkityksellisiksi.

Kajaanin PYLL-tulokset – ennenaikainen kuolleisuus

PYLL eli **Potential Years of Life Lost -indeksi** (*ennenaikaisesti menetetyt elinvuodet*) kertoo vältettävissä olevista ennenaikaisesti menetetyistä elinvuosista. PYLL on kansainvälisesti käytetty hyvinvoinnin ja terveyden mittari, joka kuvaa ennenaikaista kuolleisuutta ja väestön terveyden tilaa, sekä keskeisiä kuolleisuuden aiheuttajia. PYLL-indeksi muodostetaan laskemalla kuolemistodennäköisyys jokaisessa ikäryhmässä jakamalla kuolemantapausten lukumäärä kyseisen ikäryhmän koolla. Saatu luku kerrotaan menetettyjen elinvuosien määrällä.

Kainuun hyvinvointialue ja kunnat tilasivat FCG Finnish Consulting Groupilta selvityksen Kainuun kuntien ennenaikaisesta kuolleisuudesta. Selvityksen mukaan Kainuussa 77 % ennenaikaisesti menetetyistä elinvuosista 2018–2022 olisi ollut vältettävissä. Kainuun hyvinvointialueella PYLL-indeksi on kaikkiin muihin hyvinvointialueisiin nähden toiseksi heikoimmalla tasolla.

Selvityksen mukaan Kajaanin PYLL-indeksi on 3742, mikä on korkeampi kuin koko maan keskiarvo (3079). Tämä tarkoittaa, että Kajaanissa menetetään enemmän elinvuosia ennenaikaisten kuolemien vuoksi kuin Suomessa keskimäärin ja heijastaa alueen heikompaan väestön terveyttä suhteessa muuhun maahan.

Kajaanilaiset miehet

Kajaanilaisten miesten PYLL on 5174, mikä on parempi kuin Kainuun keskiarvo (5391), mutta selvästi huonompi kuin koko maassa (4250). Kajaanilaismiesten ennenaikainen kuolleisuus on siis matalampi kuin Kainuussa keskimäärin, mutta korkeampi kuin koko maan tasolla.

Miehillä pahanlaatuisten kasvainten osalta muutos on ollut vähäistä, mutta menetyksiä on enemmän kuin Kainuussa keskimäärin. Iskeemisten sydänsairauksien, liikennetapaturmien ja COVID-19-kuolemien osalta menetykset ovat pienimpiä kuin muissa Kainuun kunnissa. Huumemenetysten osalta tilanne on parempi kuin Kainuun muissa kunnissa, tosin se ei ole juuri muuttunut 10 vuoden aikana. Alkoholikuolemat ja itsemurhat ovat vähentyneet yli 15 % kymmenessä vuodessa.

Kajaanilaiset naiset

Kajaanilaisnaisten PYLL on 2280, mikä on heikompi sekä Kainuun (2113) että koko maan (1897) tasoon verrattuna. Tämä tarkoittaa, että kajaanilaiset naiset menettävät enemmän elinvuosia ennenaikaisen kuoleman vuoksi kuin naiset Kainuussa sekä koko maassa keskimäärin.

Kajaanilaiset naiset menehtyvät kasvaimiin ja aivoverisuonisairauksiin useammin kuin muut Kainuun alueen naiset ja molempien osalta kuolleisuus on noussut viimeisen 10 vuoden aikana. Kajaanilaiset naiset tekevät itsemurhia kaikista Kainuun kunnista vähiten - itsemurhakuolemat sekä huumekuolemat ovat kajaanilaisnaisilla laskussa 10 vuoden seurannassa.

3. Toimenpiteiden ja tavoitteiden saavuttamisen arviointi

Seuraavissa luvuissa arvioidaan vuosien 2022–2025 hyvinvointisuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden toteutumista, ja käsitellään tämän jälkeen indikaattoritietoja ja niiden kehitystä seurantavuosina kyseisten painopisteiden ja väestöryhmien osalta.

Painopistealueet 1 ja 2: Hyvinvoivat lapset/lapsiperheet & Hyvinvoivat nuoret työelämään

Vuosina 2022–2025 Kajaanissa on toteutettu useita merkittäviä toimenpiteitä lasten ja nuorten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi. Toimenpiteet ovat kohdentuneet erityisesti lasten ja nuorten luonnollisiin toimintaympäristöihin – varhaiskasvatukseen, perusopetukseen, ravitsemuspalveluihin, toiselle asteelle sekä nuorisopalveluiden ja liikuntatoimen ympäristöihin. Nämä toimialat ovat lasten ja nuorten hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden ja turvallisuuden edistämisen kannalta keskeisiä ja tekevät Kajaanissa laajasti erittäin tärkeää työtä lasten ja nuorten hyväksi.

Yksilöllistä tukea ja oppimispolkuja on kehitetty esimerkiksi yhteistyöverkostoihin panostamalla, sekä oppimisen tuen yksilöllisiä suunnitelmia kehittämällä. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat olleet tärkeä osa kehitystyötä. Varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja nuorisopalveluissa noudatetaan olemassa olevia tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia, joiden avulla pyritään takaamaan lasten ja nuorten yhtäläiset mahdollisuudet osallistua koulun ja yhteisön toimintaan. Kajaanin kaupungissa on myös hyödynnetty digitaalisia menetelmiä osallisuuden edistämiseksi.

Tärkeinä toimenpiteinä ovat olleet kiusaamisen ehkäisyyn tähtäävät toimet, kuten KiVa-koulu -mallin toteuttaminen, joka on kansainvälisesti tunnettu ja käytetty kiusaamisen ehkäisemiseen pyrkivä menetelmä. Lisäksi on otettu käyttöön MAPA-malli, joka keskittyy haasteellisen käytöksen ennaltaehkäisyyn ja hallintaan. Kajaanissa toimii lasten ja nuorten rikolliseen käyttäytymiseen ennaltaehkäisevästi puuttuva moniammatillinen Ankkuri-tiimi, jossa yhteistyötä tekevät poliisi, sosiaaliohjaaja, psykiatrinen sairaanhoitaja sekä nuoriso-ohjaaja. Päihteiden käytön ja riskikäyttäytymisen ehkäisy on myös ollut tärkeä osa HYTETU-toimia. Päihteiden käytön osalta on tehty ennaltaehkäiseviä toimia kouluissa ja nuorisopalveluissa. Kouluilla on toteutettu ehkäisevän päihdetyön sisältöjä, kuten teemapäiviä ja tunnetaitojen opetus kuuluu opetussuunnitelmiin varhaiskasvatuksesta lähtien, jotta riskikäyttäytyminen vältettäisiin.

Myös terveyteen ja elintapoihin liittyvät aiheet ovat olleet esillä. Kajaanissa viidessä peruskouluissa toimii ehkäisevää työtä ja tarvittaessa yksilöohjausta tekevä koulufysioterapeutti 2 päivää viikossa. MOVE-tuloksia hyödynnetään esimerkiksi terveydenhoitajan terveystarkastuksissa ja koulufysioterapiatoiminnassa. Kajaanin peruskoulut ovat mukana Liikkuva Koulu -toiminnassa, ja varhaiskasvatus Liikkuva Varhaiskasvatus -toiminnassa. Liikuntatoimi on edistänyt lasten ja nuorten liikkumista Liiku Kajaanissa -juniorirannekkeen käyttöönotolla, joka on saanut erinomaisen vastaanoton.

Kajaani on mukana Harrastamisen Suomen mallissa. Tarjolla on erilaisia kerhoja 13 eri alueella maanantaista perjantaihin, liikuntakerhoista kädentaitoihin. Kaupunki on tehnyt järjestöyhteistyötä harrastamisen edistämiseksi, sillä järjestöt toimivat tärkeinä lasten ja nuorten harrastuspaikkojen tarjoajina ja hyvinvoinnin edistäjinä. Kolmannen sektorin toimijat, kuten Kajaanin Haka on järjestänyt perusopetuksessa välituntitoimintaa. Kouluilla on myös Välkkäri-toimintaa, jossa yläluokkien oppilaat järjestävät välituntiaktiviteettia muille oppilaille. Lisäksi koulun henkilöstö on järjestänyt heti koulupäivän jälkeen tapahtuvaa kerhotoimintaa.

Kajaanin nuorisotyö sai erinomaisia arvioita nuorilta. Esimerkiksi vuonna 2024 100 % nuorista suositteli etsivää nuorisotyötä muille nuorille. Starttipajatoimintaan osallistuneista nuorista 100 % oli kokenut sosiaalista vahvistumista työpajajakson aikana ja kokenut edistystä arjen taidoissa, sosiaalisissa taidoissa sekä itsetuntemuksessa. 90 % nuorista koki elämänhallintansa ja opiskelu- ja työelämävalmiuksiensa kehittyneen. Nuorten antama kokonaisarvosana starttipajatoiminnalle oli erinomainen - 4,5 (1–5).

Nuorten osallisuutta on edistetty aktiivisella nuorisovaltuusto- oppilaskunta- ja tukioppilastoiminnalla ja yksinäisyyttä torjuttu tarjoamalla turvallisia ja yhteisöllisiä toimintaa niin koulupäivän aikana kuin vapaa-ajalla. Etsivä nuorisotyö ja Starttipaja ovat myös edistäneet toiminnallaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten polkua kohti koulutusta ja työelämää. Seuraavassa taulukossa esitellään tarkemmin kaupungin toimialojen tekemää työtä lasten ja nuorten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi vuosina 2022–2025.

Taulukko: Tavoitteiden arviointi – Hyvinvoivat lapset/lapsiperheet ja Hyvinvoivat nuoret työelämään

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Mittari	Tila	Toteutuuko?
Jokainen lapsi ja nuori huomioidaan ja hyväksytään sellaisena kuin hän on	Jokaiselle lapselle laaditaan yksilöllinen varhaiskasvatus- /esiopetussuunnitelma Yksilöllisten oppimispolkujen luominen toisella asteella Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman noudattaminen	Varhaiskasvatus (VAKA) Perusopetus (PO) Toinen aste (KAO, lukio) Nuorisopalvelut	Kouluterveyskysely: kiusaamisen tilastot Kouluterveyskysely: ystävät ja yksinäisyys Mitä kuuluu-kysely Yksilöllinen varhaiskasvatus-/esiopetussuunnitelma on laadittu Indikaattorit kuvattu alempana siltä osin, kuin tiedot ovat saatavilla.	VAKA: Lapsille laaditaan varhaiskasvatustilain perustuen yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma. KAO: Jokaiselle aloittavalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. PO: Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa noudatetaan. Mittareina käytetään Kouluterveys- ja Mitä kuuluu kyselyiden tuloksia, joiden pohjalta tehdään tarvittavia toimenpiteitä. Nuorisopalvelut: Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa noudatetaan. Henkilöstö suoritti turvallisempi tila -koulutuksen ja kaikille toimipisteille on laadittu turvallisemman tilan periaatteet.	Toteutuu
Jokainen lapsi ja nuori saa tarvitsemansa tuen	Tuen tarpeen huomiointi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Luodaan mahdollisuuksia parempaan työrauhaan kouluissa ja oppilaitoksissa. Oppilas saa tukea oppimiseen ja koulunkäyntiin.	Varhaiskasvatus Perusopetus Toinen aste	- Harrastamisen Suomen mallin tilastot - Kouluterveyskysely - Varhaiskasvatuksen tuen hallintopäätökset - Oppilaitosten tuen päätökset Indikaattorit kuvattu alempana siltä osin, kuin olivat saatavilla.	VAKA: Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa huomioidaan tuen tarpeet ja niihin vastataan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tuen tarpeen ilmettyä tarpeellisella laajuudella. Lapsen tuen tarpeisiin on vastattu varhaiskasvatustilain velvoitteiden mukaisesti. PO: Varhaisen ja kolmiportaisen tuen periaatteita noudatetaan. TOKI-hankkeen tuottama Tuen käsikirja on käytössä. Käsikirja tukee ja ohjaa henkilöstön oikeanlaista toimintaa. Kajaani oli mukana myös Hellä-hankkeessa, joka tuotti yhteistyönä perusopetuksen kanssa varhaisen tuen verkostokartan sekä materiaalia oppimisen ja koulunkäynnin tueksi. Koulu-oppilaitosten seurantamalli päivitetty ja vesossa perehdytetty henkilöstöä uuden mallin käyttöön vuonna 2024. Kouluilla on järjestetty toiminnallisia vanhempainiltoja. Huoltajien osallistumista ja aktiivisuutta halutaan edistää. KAO: Opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot, ohjaus ja tuki sekä erityinen tuki käytössä suunnitellusti. Tuen tarve arvioidaan henkilökohtaistamiskeskustelujen, lähtötasokartoitusten ja tiedonsiirtojen perusteella. Tuki toteutetaan henkilökohtaisen suunnitelman mukaan; yksilöohjaus, oppisoppi viikottain, Kohtaamo yms. Lukio: Oppimisen tuen tarve arvioidaan siirtotietojen ja kartoitusten perusteella. Oppimisen tuen tarve huomioidaan ylioppilaskirjoituksissa. Tuki toteutetaan henkilökohtaisten tarpeiden mukaan. Kohtaamo -toiminta yhteistyössä KAO:n kanssa; yksilöllistä ohjausta tarjolla opiskeluun liittyen, erityisopettajan ja ohjaajan ohjaamana.	Toteutuu
	15–28-vuotiaat nuoret saavat tukea ja ohjausta etsivästä nuorisotyöstä.	Nuorisopalvelut	- Etsivän nuorisotyön asiakasmäärä - Sovari - sosiaalisen vahvistumisen mittari	Nuorisopalvelut: Etsivässä nuorisotyön asiakkuudessa oli vuonna 2023 229 nuorta, mikä oli 18 % enemmän kuin vuonna 2022. 2024 yhteensä 228 nuorta (ml. kertaluontoiset kontaktit). 2024 sovari -sosiaalisen vahvistumisen mittari: Etsivä nuorisotyö: 100 % nuorista suositteli etsivää nuorisotyötä muille nuorille. Starttipaja: 100 % nuorista oli kokenut sosiaalista vahvistumista työpajajakson aikana, 100 % koki edistystä arjen taidoissa, sosiaalisissa	Toteutuu

				taidoissa sekä itsetuntemuksessa, 90 % elämänhallinnassa ja opiskelu- ja työelämävalmiuksissa. Nuorten antama kokonaisarvosana starttipajatoiminnalle 4,5 (1–5).	
Lasten ja nuorten osallisuus vahvistuu	Vahvistetaan kaikkien mielipiteiden ja mielenkiinnon kohteiden huomioimista	Varhaiskasvatus Oppilaitosten oppilas-/opiskelijakunnat Nuorisovaltuusto Mamselli Osallisuus- ja hyvinvointijaosto	- TEA-viisarin mittarit - Varhaiskasvatuksen laadun-arviointikysely - Yksilöllinen varhaiskasvatus-/esiopetussuunnitelma on laadittu Indikaattorit kuvattu alempana siltä osin, kuin olivat saatavilla.	VAKA: Osallisuus on varhaiskasvatuksen painopistealue, jonka kautta lasten mielipiteitä kuullaan ja kuunnellaan. Lasten vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet otetaan toiminnassa huomioon. Osallisuuteen liittyvät yksikkökohtaiset toimenpiteet ja käytännöt on kuvattu yksiköiden vuosisuunnitelmissa. PO: Kaikissa kouluissa on tukioppilasta ja oppilaskuntatoimintaa. KAO: Oppilaitoksessa opiskelijakunta ja tuutoritoimintaa eri muodoissa. Lukio: Lukiossa toimii opiskelijakunta ja tuutorit osallistuvat mm. aloittavien opiskelijoiden ryhmäytymiseen. Mamselli: Vanhemmille järjestetty kouluruokailta. Vuosittain lapsille ja nuorille järjestetty erilaisia makurasteja. Vanhemmille järjestetty kouluruokailta 2023. Nuorisovaltuusto järjesti yhteistyössä kaupungin kanssa esimerkiksi 2025 vaalipaneelin ja Unelmien Kajaani -työpajan lapsille ja nuorille; mukana oli yli 30 kajaanilaista lasta ja nuorta päiväkotikäisistä toisen asteen opiskelijoihin.	Toteutuu osittain
	Otetaan uusia palautekanavia käyttöön kouluruokailussa	Mamselli	Palautekanaviin tulleet palautteet: Keskimäärin eri palautekanavien kautta tulee vuosittain noin 400 kpl asiakaspalautteita.	Mamselli: Julkaistavan ruokalistan Jamix MENU palaute -osio otettu käyttöön 07/2023 alkaen. Mamsellissa on käytössä useita eri palautekanavia; asiakaspalautteet käsitellään viikoittain, tai tarpeen mukaan kiireellisemmin.	Toteutuu
	Vahvistetaan tunne- ja vuorovaikutustaitojen omaksumista ja oppimista	Varhaiskasvatus	Yksikkökohtaisten vuosisuunnitelmien arviointi	Tunnetaitojen ja itsesäätelytaitojen harjoittelu päivittäisessä toiminnassa on varhaiskasvatuksessa säännöllistä ja kirjattu yksikköjen vuosisuunnitelmiin.	Toteutuu
	Käynnistetään MAHIS-toiminta	Perusopetus Nuorisopalvelut	- Kouluterveyskyselyn osallisuus ja vaikuttaminen osioiden mittarit: Indikaattorit kuvattu alempana siltä osin, kuin olivat saatavilla.	2022: Tavoitteen saavuttamisen edistämiseksi palkattiin yhteisöpedagogi ja kaksi uutta kuraattoria sekä konsultoitu erityisopettaja syksyllä 2021. Toinen konsultoitu erityisopettaja aloitti 1.8.2022. PO: MAHIS-toiminta on käynnistetty. Nuorisopalvelut: Nuorisopalveluilla vuoden 2023 aikana toimi 3 MAHIS-ryhmää, joista yksi jatkui vuodelle 2024.	Toteutuu
	Selvitetään lasten parlamentin tms. toiminnan ottamista osaksi kaupungin toimintaa.	Kaupungin lapset ja nuoret -strategiatimi	- Kouluterveyskysely: Ei koe olevansa tärkeä osa luokkaa eikä koulu yhteisöä - Kouluterveyskysely: Osallistunut koulun asioiden suunnitteluun: Indikaattorit kuvattu alempana siltä osin, kuin olivat saatavilla.	Lapset ja nuoret strategiatimi: Strategiatimin ja oppilaskuntien hallitusten ja nuorisovaltuuston tapaaminen järjestettiin marraskuussa 2023. Oppilaskuntien hallitusten ja nuorisovaltuuston tapaaminen järjestettiin keuhällä 2024. Lapsen oikeuksien viikolla on järjestetty koululaisten kyselytuokio osana Lapset mukaan töihin -päivää. Lapsiparlamenttia ei sellaisenaan otettu osaksi kaupungin toimintaa, mutta lasten osallistamista on tehty muilla tavoin, esimerkiksi vuosittain järjestetty lasten ja nuorten vaalipaneeli, viimeisimpänä maaliskuussa 2025.	Ei toteudu
Henkilöstön itsearviointi toteutuu suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti	Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa käytetään itsearviointilomakkeita	Varhaiskasvatus	- Varhaiskasvatuksen itsearviointilomakkeiden käyttö ja arviointi - Varhaiskasvatuksen laadun-arviointikysely (joka toinen vuosi)	Yksikkökohtaisissa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmissa on liitteenä henkilöstön itsearviointilomake, jota käytetään. Laadunarviointikysely toteutettu parillisina vuosina suunnitelman mukaisesti.	Toteutuu
Sitoudutaan kiusaamisen,	Uusien toimintamallien luominen haastavasti käyttäytyvien oppilaiden opetukseen	Perusopetus Toinen aste	- Mitä kuuluu -kysely - Läheltä piti -ilmoitukset: Indikaattorit kuvattu alempana siltä osin, kuin olivat saatavilla.	PO: MAPA-koulutuksella on vahvistettu henkilöstön osaamista kohdata haastavasti käyttäytyviä oppilaita. Läheltä piti-ilmoitukset on saatu	Toteutuu osittain

häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisyyn				näkymään yksiköiden esihenkilöille. Ohjeistusta tarkennettu kevään 2024 aikana. KAO: Toimintaa ohjaa Kiusaamisen vastainen toimintamalli, jossa ohjeistetaan erilaisten tilanteiden varalle. Toimintamalli on päivityksessä vuonna 2025. Lukio: Kiusaamisen vastainen toimintamalli käytössä.	
	Otetaan Tuen käsi-toimintamalli käyttöön luokanvalvojan ja luokanopettajan työn tueksi	Varhaiskasvatus Perusopetus Toinen aste	- Amis-päätökyselyt - Kouluterveyskysely - Opiskelijoiden terveystarkastukset - Lukion tulo- ja päätökyselyt	PO: Tuen käsi-toimintamalli on annettu työkaluksi käytettäväksi tarpeen mukaan.	Toteutuu osittain
	Kiusaamisen vastaisten toimintamallien noudattaminen ja tarvittava päivittäminen sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman seuraaminen (SoPu, KiVa-koulu) Varhaiskasvatuksessa suunnitelma kiusaamisen ehkäisemisestä kirjataan yksikkökohtaiseen vuosisuunnitelmaan	Varhaiskasvatus Perusopetus Toinen aste	- Amis-päätökyselyt - Kouluterveyskyselyn kiusaamisen mittarit - Opiskelijoiden terveystarkastukset - Lukion tulo- ja päätökyselyt - Esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen laadunarviointikyselyt - Yksikkökohtaisen vuosisuunnitelman arviointi. Indikaattorit kuvattu alempana siltä osin, kuin olivat saatavilla.	VAKA: Kiusaamisen ehkäisy ja kiusaamistilanteisiin puuttumisen malli sekä huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kuvaus on kirjattu yksikkökohtaisiin vuosisuunnitelmiin. Henkilöstöä on koulutettu ja ohjattu kiusaamisen vastaiseen toimintaan. PO: KiVa- ja SOPU- toimintamallit ovat käytössä. Valmisteltu osallistumista kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisyyn kohdistuvaan hankkeeseen, joka alkamassa vuonna 2026. KAO: Kiusaamisen vastainen toimintamalli käytössä. Lukio: Kiusaamisen vastainen toimintamalli käytössä.	Toteutuu
Systematisoidaan tiedolla johtaminen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi	Hyödynnetään kyselyitä ja otetaan käyttöön vuosikello	Perusopetus Toinen aste	PowerBi järjestelmä	PO: Arvioinnin vuosikello on laadittu ja kyselyiden tuloksia on hyödynnetty. KAO: PowerBI ja IMS käytössä.	Toteutuu
	Opetushenkilöstön ja avustavan henkilöstön täydennyskoulutus HY-TETU-asioihin	Perusopetus Toinen aste	Osallisuus- ja hyvinvointijaosto	2023: Hyvinvointikoordinaattori kävi esittelemässä kokonaisuutta rehtorikokouksessa syksyllä 2023. PO: MAPA-koulusta annetaan henkilöstölle. Jokaisella koululla on riittävä määrä ensiapukoulutettuja henkilöitä.	Toteutuu osittain
Tunnistetaan varhaisesti nuorten riskikäyttäytymisen sekä tuetaan ja/tai motivoidaan muutokseen	Henkilökohtaismeskustelut ja ohjauskustelut Ankkuripuhutukset	Opetushenkilöstö Koulukuraattorit, psykologit ja terveydenhoitajat Nuorisopalvelut Ankkuritoiminta	Kouluterveyskysely: tupakkaa ja päihteitä koskevat mittarit ryhmään kuulumisen mittarit	PO: Opiskeluhooltohenkilöstö on kouluilla käytettävissä. Yhteistyö koulupoliisin ja Ankkuri-tiimin kanssa on toiminut hyvin. KAO: Opiskeluhooltohenkilöstö käytössä, kuraattorit fyysisesti oppilaitoksella. Yhteistyö koulupoliisin kanssa toimii hyvin. Lukio: Opiskeluhooltohenkilöstö on koululla käytettävissä. Nuorisopalvelut: Erityisnuorisotyöntekijä kuuluu Ankkuri-tiimiin. Puhutuksia vuonna 2023 oli 77, vuoden 2024 aikana yhteensä 66.	Toteutuu
	Huomioidaan, ettei kukaan jää ryhmän ulkopuolelle	Varhaiskasvatus Perusopetus Toinen aste	Kouluterveyskysely: yksinäisyyden mittarit	VAKA: Vuonna 2023 laadittiin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat yksikkötasolla. Suunnitelmissa on kuvattu 3–6-vuotiaiden sosiogrammit, joiden avulla selvitetään lasten keskinäisiä kaverisuhteita ja varmistetaan, että kukaan ei jää ryhmässä yksin. PO: Henkilöstöä koulutettu ryhmäytämiseen. Nuorisopalvelut: Nuorisopalvelut järjestävät vuosittain 7. luokkalaisten ryhmäytämispäivät ja kohdennettuja ryhmäytämisiä eri vuosiluokille on tehty koko lukuvuoden ajan tarpeen mukaan.	Toteutuu
	8. luokkalaisten päihdevalistustunnit	Perusopetus Nuorisopalvelut	- Kouluterveyskysely: tupakkaa ja päihteitä koskevat mittarit	PO: Yhteistyö nuorisotoimen kanssa toimii sujuvasti. Nuorisopalvelut: Päihdetunnit järjestetty kaikille 8. luokkalaisille.	Toteutuu
	Puututaan ilmiöön sekä syihin sen takana: nuorten kiinnostus nuuskaa, sähkötupakkaa ja alkoholia kohtaan on	Nuorisopalvelut Oppilaitosten henkilöstö	- Kouluterveyskysely tupakkaa ja päihteitä koskevat mittarit	PO: Päihteiden käytön vähentämiseksi tehdään valistus- ja kasvatus-työtä sekä puututaan tarvittaessa aktiivisesti kurinpidollisiin toimiin.	Toteutuu

	noussut. Niitä myös tarjottu aiempaa enemmän.			KAO: Päihteiden käytön vähentämiseksi tehdään yksilö- ja ryhmätyötä sekä puututaan kurinpidollisin toimin. Lukio: Päihdekasvatusta tehdään osana opetusta, lukion alueet, tilat ja tilaisuudet ovat päihdeettömiä ja tupakkatuotteiden käyttö on ehdottomasti kiellettyä. Henkilöstö ja terveydenhoitaja tukevat oppilaita savuttomuudessa. Nuorisopalvelut: Päihteidenkäytön vähentämiseksi tehdään valistus- ja kasvatustyötä nuorisopalveluissa jokapäiväisessä arjessa puheeksi otton keinoin sekä mm. ehkäisevän päihdetyön viikolla.	
	Noudatetaan juuri päivitettyä päihteidenvastusta toimintamallia ja arvioidaan sen toimivuutta	Toinen aste	- Kouluterveyskysely tupakkaa ja päihteitä koskevat mittarit	KAO: Päihteiden vastainen toimintamalli käytössä. Opiskelijoiden huoltajien informointi mm. webinaarit.	Toteutuu
	Selvitetään syitä kasvaneen syömishäiriöoireilun takana	Lukio Nuorisopalvelut	- Kouluterveyskysely: riski syömishäiriölle	Nuorille tarjotaan turvallisia keskusteluja, vahvistetaan terveellisiä elämäntapoja ja ohjataan tarvittaessa nuoret tarvitsemansa avun piiriin.	Toteutuu osittain
Edistetään terveellisten elämäntapojen omaksumista, lasten ja nuorten terveellistä suhtautumista ruokailuun sekä myönteistä suhdetta omaan kehoon ja liikuntaan huomioiden kehojen erilaisuus	Varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelman mukainen toiminta	Varhaiskasvatus	Toiminnan tavoitteita ja toteutumista seurataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa.	Kajaanissa koulutetaan sisäisesti säännöllisesti henkilökuntaa, jotta toiminta on suunnitelmien mukaista.	Toteutuu
	Perustetaan ravintolatoimikunta tukemaan opiskelijoiden terveellisen ruokailun toteutumista	Perusopetus Mamselli Toinen aste	- MOVE-mittauksen tulokset - Kouluterveyskysely: ylipainon %-osuus, kuinka moni jättää kouluruuan syömättä, aamupalan syömättä - Nykytila.fi	KLL: Ravintolatoimikunta perustettu, kokoontuu noin 2 x vuosi AMK-Ravintolatoimikunta kokoontuu 2 x vuosi	Toteutuu
	Säännölliset terveystarkastukset	Perusopetus Toinen aste	Kouluterveyskysely: Indikaattorit kuvattu alempana siltä osin kuin saatavilla.	PO: Säännölliset terveystarkastukset toteutuvat suunnitellusti. Kouluterveydenhoitaja ottaa puheeksi MOVE-tulokset tarvittaessa, koulufysioterapeutti hyödyntää MOVE-tuloksia yksilöohjauksessa tarvittaessa. Toinen aste: Terveystarkastukset ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille, sekä sairaanhoito ja rokotus- ja ehkäisyneuvonta tarjolla. Lääkärin terveystarkastukset toisena vuonna pojille, ja mahdollisuuksien mukaan myös tytöille (hyvinvointialueen toimintaa).	Toteutuu
	Ruokakasvatustyö kirjataan nykyistä selkeämmin osaksi hyvinvointikertomusta- ja suunnitelmaa sekä ateriapalveluiden kanssa laadittavia palvelusopimuksia.	Varhaiskasvatus Perusopetus Toinen aste Mamselli	- Kouluterveyskysely: ruokattottumuksiin liittyvät mittarit Indikaattorit kuvattu alempana siltä osin, kuin olivat saatavilla.	VAKA: Makuaakkoset -diplomit varhaiskasvatuksessa päivitetään määrävuosittain (3 vuoden välein), kaikissa päiväkodeissa on tehty. KAO: Maksuttoman aamupuuron tarjoaminen opiskelijoille aloitettu. PO: Kouluruokadiplomit päivitetään määrävuosittain (3 vuoden välein), kaikissa Kajaanin peruskouluissa on tehty. Ruokateemat ruokalistoilla Ateriapalvelutuottaja toimittaa Sapere maistelutuotteita Mamselli: Ruokakasvatustyö on kirjattu ateriapalveluiden kanssa laadittuihin palvelusopimuksiin.	Toteutuu osittain
Järjestetään esimerkkiruokailut myös toisella asteella.	Toinen aste Mamselli	- Kouluterveyskysely: ruokattottumuksiin liittyvät mittarit Indikaattorit kuvattu alempana siltä osin, kuin olivat saatavilla.	Toinen aste: Ryhmänvetäjät tuovat oman ryhmänsä aamupuurolle 2. asteella Vimpelissä. Mamselli: Toisella asteella opiskelijoilla ja henkilökunnalla on mahdollisuus nauttia maksuton aamupuuro. Lautasmalliannokset ovat nähtävillä toisen asteen opiskelijaravintoloissa.	Toteutuu osittain	
Nuorten fyysinen, psyykkinen ja seksuaalisen turvallisuus parane	Ajantasaisen opiskeluhoitosuunnitelman noudattaminen sekä yhteisöllinen ja yksilöllinen opiskeluhoito huomioiden.	Perusopetus Toinen aste	- Kouluterveyskysely: Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdot-telua tai ahdistelua vuoden aikana, kuinka helppoa on lähestyä koulun turvallista aikuista: Indikaattorit kuvattu alempana siltä osin, kuin olivat saatavilla.	PO: Opiskeluhoitosuunnitelma on käytössä. KAO: Opiskeluhoitosuunnitelma on käytössä. Lukio: Opiskeluhoitosuunnitelma on käytössä.	Toteutuu
Liikkumisen polarisaatio vähenee, lasten ja nuorten	Etsitään ratkaisuja lasten ja nuorten tavoittamiseen viestinnällä.	Liikuntatoimi	- MOVE-mittauksen tulokset (etenkin heikon fyysisen toimintakyvyn tulokset)	Somekanavissa edelleen viestitty ahkerasti ja jalkauduttu kouluille. Liikuntatoimi osallistuu nuorisopalveluiden "Vaikuta" -teemapäivään, jossa	Toteutuu

liikkumisen määrä lisääntyy			- Kouluterveyskysely: Liikkuu korkeintaan yhtenä päivänä viikossa vähintään tunnin päivässä: Indikaattorit kuvattu alempana siltä osin, kuin olivat saatavilla.	kohtaamme nuoria ja herätämme ajatuksia liikunnasta ja tuomme esiin liikunnan hyötyjä. Nuorisolle pilotoidussa nuorisopassissa on ollut myös liikunnan mainoksia.	
	Kehitetään höntsäliikunnan vaihtoehtoja paikallisten toimijoiden kanssa ja etsitään ratkaisua ja malleja matalan kynnyksen liikku- mismahdollisuuksia nuorille	Liikuntatoimi	- MOVE-mittauksen tulokset - Harrastamisen Suomen mallin tilastot (liikunta), harrastajamäärät (ala- ja yläkoulut)	Harrastamisen Suomen mallin kerhot pyörivät normaalisti ja niihin on saatu hyvin porukkaa. Harrastamisen Suomen mallin kerhoissa on ollut 500 alakouluikäistä ja 70 yläkouluikäistä harrastajaa. Kerhojen harrastustoiminnassa on otettu huomioon lasten ja nuorten toiveet. Paikalliset toimijat ovat myös aktivoituneet höntsäliikunnan tarjoamisessa, mm. Kajaanin Haka tarjoaa mahdollisuuden pelata jalkapalloa ja Kajaanin Hokki mahdollisuuden pelata jääkiekkoa.	Toteutuu
	Liikkuva Koulu -ohjelmaan ja liikkuva opiskelu -ohjelmaan osallistuminen	Liikuntatoimi	Liikkuva Koulu -nykytilan arviointi	Kajaanin koulut sekä liikuntatoimi ovat Liikkuva Koulu -toiminnassa mukana ja toimintaa kehitetään edelleen, jotta lapset ja nuoret saadaan aktivoitua liikkumaan.	Toteutuu
	Valmistellaan juniorikortin käyttöönottoa kaupungin omille liikuntapaikoille.	Liikuntatoimi	- Tuotteen käyttöaste ja keskimääräinen kävijäkerta / kortti: Indikaattorit avattu seuraavassa.	Liiku Kajaanissa -junioriranneke otettu käyttöön 1.1.2024. 2024: junioriranneke 6kk 697 kpl, 12 kk 159 kpl. Käyttö 14 472 kertaa = 17 krt/ranneke (3,45 €/käynti). Osto- ja käyttöaste kasvussa, mutta hankinta-aste vasta n. 9 % väestöryhmästä. Junioriranneke on lisännyt liikuntapaikkojen käyttöastetta etenkin harrastamattomien parissa, joten hyöty on nähtävissä. Myös rannekkeen käyttöastetta tulisi saada nousemaan e- ja seniorirannekkeiden tasolle.	Toteutuu
	Hyödynnetään työkyky-passiohjelmaa	KAO Liikuntatoimi	- Tuotteen käyttöaste ja keskimääräinen kävijäkerta / kortti (jos tulee käyttöön), työkyky-passin suorittaneiden määrä: Indikaattorit avattu seuraavassa.	-	Ei toteudu
Nuorten yksinäisyys vähentyy ja yhteisöllisyys vahvistuu.	Hyödynnetään digitalisaatiota ja uusia teknologioita kasvokkain tapahtuvien palvelujen ohella.	Nuorisopalvelut	Kouluterveyskysely: yksinäisyyteen ja osallisuuteen liittyvät mittarit: Indikaattorit avattu alla.	Vaikuta- teemapäiviä järjestetty 9. luokkalaisille. Nuorisopalvelut: Nuoria kohdataan Kainuun Discord- palvelimella, joka on avoinna 8 h viikossa. Lisäksi nuorilla on mahdollisuus olla yhteydessä etäyhteyksin sekä sosiaalisen median kautta. Hyvinvointialue on ottanut käyttöön Oma-Helpperi-sivuston, jonne on myös Kajaanin nuorisopalvelujen linkit katsottu kuntoon. Henkilöstöä on perehdytetty sivuston hyödyntämiseen työssään.	Toteutuu
	Järjestetään myös osallistavia livetapahtumia nuorille yhteistyössä järjestöjen kanssa	Nuorisopalvelut	Kouluterveyskysely: yksinäisyyteen ja osallisuuteen liittyvät mittarit: Indikaattorit avattu alla.	Vuonna 2023 nuorisopalvelut järjesti 16 tapahtumaa, joissa kävijöitä 2679. 2024 tapahtumia 25, joissa kävijöitä yhteensä 2296. Kunta myös tukee taloudellisesti nuorisoyhdistysten ja muiden yhdistysten järjestämiä tapahtumia, joilla on tärkeä merkitys lasten ja nuorten hyvinvoinnille.	Toteutuu
	Selvitetään ja suunnitellaan yhdessä nuorten kanssa toimia Kajaanin muualta tulleiden nuorten ottamiseen mukaan toimintaan.	Nuorisopalvelut	Kouluterveyskysely: yksinäisyyteen ja osallisuuteen liittyvät mittarit: Indikaattorit avattu alla.	Nuorisopalveluissa tietoa nuorille suunnatuista palveluista annetaan oppilaitosten isoimmista tapahtumissa sekä toisen asteen ja KAMK:in opiskelijoille kuukausittain oppilaitoksissa järjestettävissä Kohtaamisia - pop upeissa. Lisäksi kerran viikossa 16–29-vuotiaille nuorille järjestetään kansainvälisille nuorille kohdennettua ryhmätoimintaa.	Toteutuu
	Asuntolassa asuvien opiskelijoiden aktivointi kaupungissa tarjolla olevien harrastusmahdollisuuksien pariin	KAO	KAO:n AMIS-kyselyt	KAO: Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus käyttää liikuntatiloja iltaisiin ohjauksessa ja ohjattuna.	Toteutuu osittain

Lasten ja lapsiperheiden HYTETU-mittarit vuosina 2022–2025

Suurin osa lasten hyvinvointia kuvaavista indikaattoreista on peräisin Kouluterveyskyselystä (toteutettu vuosina 2021 ja 2023). Kouluterveyskyselyn kattavuus vuonna 2023 oli seuraava: 88 % kaikista Kajaanin 4.–5.-luokkalaisista vastasi kyselyyn, 71 % kaikista Kajaanin 8–9. luokkalaisista vastasi kyselyyn. Peruskouluikäisten osalta kattavuus on hyvä, minkä vuoksi tuloksia voidaan pitää kohderyhmää edustavana.

Osa lapsiperheitä kuvaavista indikaattoreista on FinLapset -kyselytutkimuksesta, joka osoitetaan esikouluikäisten lasten vanhemmille. Kysely toteutettiin vuonna 2024 kajaanilaisille vanhemmille. Kyselyyn vastasi 102 kajaanilaista vanhempaa, joten tuloksia voidaan pitää suuntaa antavina, mutta eivät edusta koko kajaanilaista lapsiperheväestöä.

Myönteistä (lapset ja lapsiperheet)

Lapsiperheet ja alle kouluikäiset:

- ☺ 81,6 % lapsista liikkuu vapaapäivinä vauhdikkaasti yli tunnin (FinLapset)
- ☺ 88,9 % lapsiperheiden vanhemmista on tyytyväisiä elämäänsä (FinLapset)
- ☺ 90,3 % vanhemmista näkee perheensä tulevaisuuden hyvänä (FinLapset)
- ☺ 93,7 % mielestä yhteistyö varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa toimivaa (FinLapset)
- ☺ 85,5 % vanhemmista kokee asuinalueensa lapsiperheelle turvalliseksi (FinLapset)
- ☺ 57,1 % kokee, että Kajaanissa järjestetään kiinnostavaa vapaa-ajantoimintaa perheille (FinLapset)
- ☺ Toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuus laski hieman 1,5 % → 1,2 %
- ☺ Yleinen varhaiskasvatukseen osallistumisprosentti on korkea. Vuosina 2022–2024 varhaiskasvatukseen osallistuneet (lkm.): 2022 1742, 2023 1639, 2024 1580.

Myönteistä (peruskouluikäiset)

Ala-asteikäiset:

- ☺ Terveystilansa keskinkertaiseksi/huonoksi kokevien osuus laskenut 10,7 % → 9,4 %
- ☺ Suurin osa kokee olevansa tärkeä osa koulu- tai luokkayhteisöä 95 % → 96,6 %
- ☺ Yhä useampi 4.–5. luokkalaisista on tyytyväisiä elämäänsä 84,2 % → 88 %
- ☺ Koulukiusattuna tai osallistunut koulukiusaamiseen lukukauden aikana -osuus on laskenut 45,3 % → 39,9 %
- ☺ Suurimmalla osalla on yksi tai useampi hyvä kaveri
- ☺ Yhä useampi kokee voivansa keskustella mieltään painavista asioista koulussa aikuisen kanssa (54 % → 62,9 %)
- ☺ Yhä useampi on osallistunut koulun asioiden suunnitteluun (43,1 % → 49,6 %) tai välituntitoiminnan suunnitteluun (62,9 % → 68,2 %)
- ☺ 85,3 % käy harrastuksessa vähintään kerran viikossa (koko maan tulos 88,8 %)
- ☺ 76,7 % harrastaa taidetta tai kulttuuria ainakin kerran viikossa.
- ☺ Ala-asteiden saavutettavuus hyvällä tasolla – 85,6 %:lla enintään 2 km koulumatkaa (84,1 % → 85,6 %)

Yläasteikäiset:

- ☺ Useampi syö aamupalan joka arkipäivä (57,4 % → 63,1 %)
- ☺ 96 % käy harrastuksessa vähintään kerran viikossa (ei muutosta)
- ☺ Yhä useampi harrastaa taidetta ja kulttuuria vähintään kerran viikossa (40,9 % → 45,6 %)
- ☺ Suurin osa kokee olevansa tärkeä osa koulu- tai luokkayhteisöä (89,8 % → 88,6 %)
- ☺ Päivittäin tupakoivien osuus hieman laskenut (7,6 % → 5,9 %)
- ☺ Useampi käyttänyt ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässä 80,6 % → 82,8 %

Yhteenveto – myönteinen kehitys:

- ✅ **Palvelut:** Varhaiskasvatukseen osallistumisprosentti on korkea. Ala-asteiden saavutettavuus on Kajaanissa erinomaisella tasolla. Vanhemmat kokevat yhteistyön esiopetuksen kanssa toimivana.
- ✅ **Osallisuus ja vapaa-aika:** Suurin osa ala- ja yläasteikäisistä kokee kuuluvansa kouluyhteisöön. Harrastuksiin ja kulttuuriin osallistuminen on korkealla tasolla ala- ja yläkoululaisten keskuudessa. Vanhempien tulevaisuudenusko on hyvä, ja asuinalue koetaan turvalliseksi.
- ✅ **Elintavat ja terveys:** Ala-asteikäisten kokema terveydentila on parantunut. Useampi yläasteikäinen syö aamupalaa, harvempi tupakoi päivittäin ja ehkäisyn käyttö on lisääntynyt.

Huolestuttavaa (lapset ja lapsiperheet)

Lapsiperheet ja alle kouluikäiset:

- ⊗ 27,6 % lapsiasuntokunnista asuu ahtaasti (26,3 % → 27,6 %)
- ⊗ Ylipainon yleisyys 2–6 –vuotiailla noussut 20,3 % → 22,9 %
- ⊗ 21,1 % lapsista altistunut vanhemman humalahakuiselle juomiselle (FinLapset)
- ⊗ 65,1 % lapsista viettää vapaapäivinä digilaitteella vähintään 2 tuntia päivässä (vrt. 20,9 % esiopetuspäivinä) (FinLapset)
- ⊗ Vain 26,3 % lapsista syö hedelmiä, marjoja ja kasviksia päivittäin (FinLapset)
- ⊗ 38,1 % vanhemmista kokenut uupumuksen oireita ja 11,1 % vakavia uupumusoireita (FinLapset)
- ⊗ 42,9 % vanhemmista kokenut mielialaoireiden vuoksi vaikeuksia huolehtia asioistaan (FinLapset)
- ⊗ 42,9 % vanhemmista koki taloudellisen tilanteen olevan kohtalainen tai sitä heikompi ja 20,6 % vanhemmista joutunut tinkimään ruoasta, lääkkeitä tai lääkärikäynneistä rahan puutteen vuoksi 12 kk aikana (FinLapset)
- ⊗ 15,9 % vanhemmista käyttänyt humalahakuisesti alkoholia väh. kerran kuussa viimeisen 12kk aikana (FinLapset)
- ⊗ 34,9 % vanhemmista kokee kiinnostavat vapaa-ajantoiminnat liian kalliiksi (FinLapset)

Huolestuttavaa (peruskouluikäiset)

Ala-asteikäiset:

- ⊗ Heikko fyysinen toimintakyky on yleistä 45,8 % → 39,6 % → 43,8 %
- ⊗ Ylipainon yleisyys 7–12 –vuotiailla jopa 25,9 %
- ⊗ Yhä useampi ei syö aamupalaa joka arkipäivä 27,7 % → 32,1 %
- ⊗ Koulunkäynnistä pitävien osuus on laskenut 77,7 % → 73,6 %
- ⊗ Useampi kokenut huoltajan fyysistä väkivaltaa (14,5 % → 16,7 %), noin 28 % kokenut huoltajan henkistä väkivaltaa
- ⊗ Yhä useampi ala-asteikäisistä kokenut seksuaalista kommentointia/viestittelyä/ehdottelua tai kuvamateriaalin näyttämistä (8,2 % → 10,7 %)
- ⊗ 3,8 % on kokenut seksuaalista koskettelua/painostamista koskettamaan (2,3 % → 3,8 %)

Yläasteikäiset (8–9. lk.):

- ⊗ Yli 40 %:lla on heikko fyysinen toimintakyky 41,1 % → 53,3 % → 46,8 %
- ⊗ 44,6 % kokenut kipua ainakin kolmessa kehonosassa vähintään kerran viikossa
- ⊗ Ylipainoisten osuus on lisääntynyt 15,9 % → 20 %
- ⊗ Yhä useampi kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi 22,3 % → 30,3 %
- ⊗ 10,4 % oli ollut tosi humalassa vähintään kerran kuussa 10,1 % → 10,4 %
- ⊗ Huolta herättävä päihteiden/tupakan käyttö tai rahapelaaminen lisääntyi 7 % → 7,9 %
- ⊗ Päivittäin nuuskaavien osuus on lisääntynyt 5,3 % → 7,6 %
- ⊗ Kohtalainen ja vaikea ahdistuneisuus on lisääntynyt 17,6 % → 23,3 %
- ⊗ Yhä harvempi koki vahvaa positiivista mielenterveyttä 28,3 % → 23 %
- ⊗ Yhä harvempi kokee olevansa tarpeellinen muille ihmisille (64,9 % → 52,9 %)
- ⊗ Elämänsä tyytyväisten osuus laski selvästi 68,6 % → 62,4 %
- ⊗ Erittäin heikon osallisuuden kokemus lisääntyi 10,6 % → 13,4 %
- ⊗ Tyytyväisyys opiskeluun laski selvästi 61 % → 52,9 %
- ⊗ 8,1 % oli koulukiusattuna vähintään kerran viikossa (5,5 % → 8,1 %)
- ⊗ Yhä useampi ei saanut tukea/apua koulukuraattorilta, vaikka olisi tarvinnut 25,9 % → 39,5 %
- ⊗ 30,7 % kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua/ahdistelua (26,5 % → 30,7 %)
- ⊗ 30,8 % kokenut huoltajan henkistä väkivaltaa (29,9 % → 30,8 %), 11,6 % kokenut huoltajan fyysistä väkivaltaa
- ⊗ Yhä useammalla vaikeuksia oppimistaidoissa (33,7 % → 44,3 %)

Peruskoulu (kaikki):

- ⊗ Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa TEA-pistemäärä on laskenut 69 → 64
- ⊗ Laajaan terveystarkastukseen sisältyy harvemmin opettajan arvio oppilaan hyvinvoinnista 38 % → 23 %

Yhteenveto - huolestuttava kehitys:

X Elintavat ja terveys: Heikko fyysinen toimintakyky ja ylipainoisten osuus on lisääntynyt, harva lapsi syö riittävästi marjoja/hedelmiä/kasviksia päivittäin. Huolestuttavan moni yläkoululainen on kokenut fyysistä kipua usein. Nuuskaaminen ja huolta herättävä päihteiden/tupakankäyttö tai rahapelaaminen lisääntyi yläkoululaisilla. Digilaitteiden käyttö on huomattavaa.

X Mielenterveys ja osallisuus: Mielenterveyden ongelmat ja heikko osallisuus ovat lisääntyneet yläasteikäisillä. Tyytyväisyys koulunkäyntiin on laskenut sekä ala- että yläkoululaisilla. Oppilashuollon resurssit näyttävät oppilaiden kokemusten perusteella vähäisinä. Vanhemmilla on uupumusta ja taloushuolia. Huolestuttavan moni lapsi altistuu vanhemman humalahakuiselle juomiselle.

X Väkivalta ja häirintä: Huoltajan aiheuttama fyysinen väkivalta on lisääntynyt ala-asteikäisillä, yläkoululaiset taas ovat kokeneet henkistä väkivaltaa entistä useammin. Seksuaalisen häirinnän kokemukset ovat lisääntyneet sekä ala- että yläkoululaisilla.

Nuorten ja nuorten aikuisten HYTETU-mittarit vuosina 2022–2025

Myös suurin osa nuorten mittareista tulee Kouluterveyskyselystä, jonka vastaukset kerätään lukiolaisilta ja ammatti-koululaisilta. Kouluterveyskyselyn kattavuus vuonna 2023:

- 63 % kaikista Kajaanin lukion 1.–2. vuoden opiskelijoista vastasi kyselyyn.
- 30 % kaikista Kajaanin ammatillisen oppilaitoksen 1.–2. vuoden opiskelijoista vastasi kyselyyn → Vastausprosentti on melko matala, mikä tarkoittaa, että vastausten tulkinnessa tulee käyttää harkintaa, koska vastausmäärä on hieman alle kolmasosa opiskelijoista.

Myönteistä (nuoret ja nuoret aikuiset)

Lukiolaiset (1. ja 2. vuoden opiskelijat)

- ☺ Yhä useammalla on ainakin yksi läheinen ystävä (Ei yhtään läheistä ystävää -vastanneiden osuus laski 9.7 % → 7,2 %)
- ☺ Yhä harvempi kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi/huonoksi - 23.2 % → 19.4 %
- ☺ Koulukiusattuna olleiden osuus laski 1.2 % → 0.9 %
- ☺ Yhä useampi oli kokenut vahvaa positiivista mielenterveyttä 27.9 % → 28.6 %
- ☺ Yhä useampi syö koululounaan päivittäin (ei syö koululounasta päivittäin -osuus 22.6 % → 15.3 %)
- ☺ Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa olevien osuus laskenut 22.1 % → 15.5 %
- ☺ Laittomia huumeita kokeilleiden osuus laskenut 14.1 % → 12 %

Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijat (1. ja 2. vuoden):

- ☺ Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa olevien osuus laski 27.9 % → 22.6 %
- ☺ Yhä harvempi polttaa päivittäin tupakkaa - 24.3 % → 14.5 %)
- ☺ Laittomia huumeita kokeilleiden osuus laski 16.1 % → 13.1 %
- ☺ Huolta herättävä päihteiden- tai tupakankäyttö/rahapelaaminen vähentynyt 22.3 % → 17.5 %
- ☺ Tyytyväisyys opiskeluun kasvoi hieman 82 % → 82.6 %
- ☺ Yhä useampi harrastaa kulttuuria ja taidetta kerran viikossa (35,4 % → 45,6 %)

Nuoret aikuiset:

- ☺ Kodin ulkopuolelle sijoitettujen 18–24-vuotiaiden osuus vastaavan ikäisestä väestöstä on laskenut hieman 0.4 % → 0.3 %

Yhteenveto – myönteinen kehitys:

✅ Elintavat ja terveys: Sekä lukiolaisilla että ammattiin opiskelevilla tosi humalassa vähintään kerran kuussa olleiden ja laittomia huumeita kokeilleiden osuus on laskenut. Ammattiin opiskelevilla huolta herättävä päihteiden tai tupakankäyttö sekä rahapelaaminen ovat vähentyneet, myös päivittäinen tupakointi vähentynyt. Lukiolaisilla koululounaan syöminen on yleistynyt.

✅ Mielenterveys ja osallisuus: Lukiolaisilla positiivinen mielenterveys on vahvistunut, terveydentila koetaan paremmaksi ja koulukiusaaminen on vähentynyt. Ammattiin opiskelevilla tyytyväisyys koulunkäyntiin on kasvanut ja yhä useampi harrastaa kulttuuria.

Huolestuttavaa (nuoret ja nuoret aikuiset)

Lukiolaiset (1. ja 2. vuoden opiskelijat):

- ⊗ Kohtalainen/vaikea ahdistuneisuus lisääntyi 20.7 % → 23.5 %
- ⊗ Elämänsä tyytyväisten osuus laski 69.2 % → 65.8 %
- ⊗ Nuuskaa päivittäin käyttävien osuus kasvoi 3.3 % → 7.2 %
- ⊗ Ylipainoisten osuus on kasvanut 15.6 % → 21.1 %
- ⊗ Päivittäin tupakoivien osuus nousi 2.9 % → 3.9 %
- ⊗ Huolta herättävä päihteiden/tupakankäyttö/rahapelaaminen lisääntyi 8.9 % → 11.1 %
- ⊗ Huoltajan tekemää fyysistä väkivaltaa kokeneiden osuus kasvoi hieman 7.3 % → 8.1 %
- ⊗ Tyytyväisyys opiskeluun laskenut merkittävästi (70 % → 56,6 %).
- ⊗ Ehkäisyä käyttämättömien osuus lisääntyi (3.6 % → 6.9 %)
- ⊗ Yhä useammalla vaikeuksia oppimistaidoissa (50,6 % → 52,0 %)
- ⊗ Kulttuurin ja taiteen harrastaminen vähentynyt (53 % → 44,5 %)

Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijat (1. ja 2. vuoden opiskelijat):

- ⊗ Terveydentilansa keskinkertaiseksi/huonoksi kokevien osuus kasvoi 29.5 % → 32.5 %
- ⊗ Kohtalainen/vaikea ahdistuneisuus lisääntyi 16.7 % → 21.9 %
- ⊗ Elämänsä tyytyväisten osuus laski 70.4 % → 61.2 %
- ⊗ Yhä useammalla ei ole yhtään läheistä ystävää (7.1 % → 10.5 %)
- ⊗ Vahvaa positiivista mielenterveyttä kokeneiden osuus laski
- ⊗ Koulukiusattuna olleiden osuus kasvoi hieman 2.9 % → 3.8 %
- ⊗ Nuuskaa päivittäin käyttävien osuus kasvoi 11.9 % → 15.7 %
- ⊗ Ylipainoisten osuus kasvoi 23.1 % → 27 %
- ⊗ Yhä useampi ei syö koululounasta päivittäin 37.6 % → 42.2 %
- ⊗ Huoltajan tekemää fyysistä väkivaltaa kokeneiden osuus kasvoi 5.5 % → 8.6 %
- ⊗ 13.3 % ei käyttänyt ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässä (ei muutosta)
- ⊗ Yhä useammalla vaikeuksia oppimistaidoissa (39,5 % → 43,1 %)

Nuoret/nuoret aikuiset:

- ⊗ Syrjäytymisriskissä olevien osuus on kasvanut 16.7 % → 20.5 %
- ⊗ Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden osuus on kasvanut 7.1 % → 8.2 %
- ⊗ Päihteiden vuoksi sairaalahoitossa olleiden 15–24-vuotiaiden osuus kasvoi 1.4 % → 2 %
- ⊗ Lastensuojelun avohuollon 18–24-vuotiaiden asiakkaiden osuus kasvoi 2.6 % → 3.3 %

Yhteenveto – huolestuttava kehitys:

✗ **Elintavat ja terveys:** Ylipainoisten osuus on noussut kummassakin ryhmässä. Nuuskan päivittäinen käyttö on lisääntynyt sekä lukiolaisilla että ammattiin opiskelevilla, ja lukiolaisilla myös tupakointi on yleistynyt. Lisäksi huolta herättävä päihteiden- ja tupakankäyttö lisääntyi lukiolaisilla. Ammattiin opiskelevilla yhä harvempi syö koululounasta päivittäin.

✗ **Mielenterveys ja osallisuus:** Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus on yleistynyt molemmissa ryhmissä, ja elämänsä tyytyväisten osuus laskenut. Yhä useammalla ammattiin opiskelevalla ei ole yhtään läheistä ystävää, ja koulu-kiusaaminen on lisääntynyt. Lukiolaisilla huoltajan tekemän väkivallan kokemukset ovat hieman yleistyneet.

Painopistealue 3: Hyvinvoivana työssä ja eläkkeellä - työikäiset

Kunta edistää työikäisen väestön hyvinvointia useissa eri toimissaan ja palveluissaan. Vuodenvaihteessa 2025 tapahtui suuri organisaatiomuutos, kun työllisyyspalvelut siirtyivät TE-toimistoista kuntiin. 1.1.2025 lähtien työllisyyspalvelut ovat osa Kajaanin kaupungin peruspalveluita. Työ, työkyky ja työllisyyteen liittyvät asiat ovat tärkeä osa kunnan elinvoimaa, sekä ihmisten hyvinvointia ja osallisuutta.

Kajaanin kaupungin työllisyyspalveluissa edistetään laajasti kuntalaisten osallisuutta ja hyvinvointia. Käytössä on esimerkiksi kuntalisä, jonka tarkoituksena on kannustaa työnantajia palkkaamaan heikommassa asemassa olevia työnhakijoita, kuten pitkäaikaistyöttömiä, osatyökykyisiä, vieraskielisiä, alle 25-vuotiaita nuoria, sekä muita haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä. Kuntalisä on siis osallisuutta ja hyvinvointia edistävä tekijä, joka auttaa myös työnantajia pienentämään palkkaamisen riskejä. Vuonna 2024–2025 otettiin käyttöön myös urasuunnittelua ja työllistymistä edistäviä alustoja kaikille kuntalaisille sekä työnantajille, kuten digitaalinen osaamiskartoitus ForeAmmatti ja RekryAreena.

Kajaanin kaupunki osallistui TE-palveluiden pilotoimiseen työllisyyden kuntakokeilussa. Työllisyyden kuntakokeilut 2021–2024 käynnistettiin Marinin hallitusohjelman mukaisesti. Kokeilussa kunnat vastasivat osin alueensa työ- ja elinkeinopalveluiden (TE-palvelut) tarjoamisesta. Työllisyyden kuntakokeilut käynnistyivät 1.3.2021 ja päättyivät 31.12.2024. Työllisyyden kuntakokeiluihin osallistui yhteensä 25 kokeilualueutta ja 118 kuntaa. Kainuun kunnista (pl. Puolanka) kaikki olivat mukana pilotoinnissa. Kainuun kuntakokeilu sijoittui valtakunnallisesti kaikilla mittareilla ja tavoitteilla kolmen parhaimmiston vuonna 2024. Valtakunnallisia mittareita olivat mm. asiakkaiden aktivointiaste (Kajaanissa maan parhaimmistoa, n. 40,3 %), työllistymiseen/yrittäjyyteen/opiskeluun päätyvien työnhakijoiden määrä (47kpl/kk) ja tehty suunnitelma ennen 1 kk työttömyyttä (98 %). Kuntakokeilussa oli loppuvuodesta 2024 noin 60 % kaikista työnhakija-asiakkaista.

Kajaanin kaupungin ympäristötekniikan toimialan tekemä laaja työ edistää kaikenikäisten, myös työikäisten kuntalaisten hyvinvointia ja osallisuutta. Ympäristötekniikan toimiala huolehtii maankäytöstä ja siihen liittyvästä kaavoituksesta ja aluesuunnittelusta, tilakeskuksista ja niihin liittyvästä suunnittelusta ja rakentamisesta, sekä kunnallistekniikasta ja liikunnasta. Kaikissa näissä palveluissa huomioidaan kuntalaisten hyvinvointi, terveys ja turvallisuus ja nämä palvelut muodostavat laajan osan kajaanilaisten arjen sujuvuudelle. Liikuntatoimi on edistänyt työikäisten terveyttä ja hyvinvointia esimerkiksi lanseeraamalla 1.1.2025 Liiku Kajaanissa -rannekkeen työikäisille, ja järjestämällä mm. Terveyttä Liikku -kansalaiskisan, jonka tarkoitus on innostaa ja tukea työikäisiä liikkumaan. Ympäristötekniikan toimiala pitää huolta kajaanilaisten muistakin liikkumismahdollisuuksista – kevyen liikenteen väylistä, pyöräilyreiteistä, liikuntapaikoista, hiihtoladuista ja muista tärkeistä alueista ja tiloista.

Sivistystoimi huolehtii kajaanilaisten työikäisten elinikäisestä oppimisesta ja koulutuksesta, jotka ovat hyvinvoinnin ja osallisuuden kannalta tärkeitä. Sivistystoimialan tärkeitä hyvinvointia edistäviä toimijoita ovat esimerkiksi vapaan sivistystyön oppilaitos Kaukametsän opisto, sekä kaikenikäisille opetusta tarjoava Kainuun musiikkiopisto. Aikuisopintoja voi Kajaanissa suorittaa toki myös tutkintotavoitteisesti Kajaanin ammattikorkeakoulussa, sekä ammattioppilaitoksessa.

Seuraavassa taulukossa esitellään Kajaanin kaupungin toimialojen tekemää työtä työikäisten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi vuosina 2022–2025.

Taulukko: Tavoitteiden arviointi – Hyvinvoivana työssä ja eläkkeellä – työikäiset

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Mittari	Tila	Toteutuuko?
Edistetään kuntalaisten työkykyä, jaksamista sekä fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia: elämän merkityksellisyys, elämästä nauttiminen, oppiminen, tyytyväisyys itseensä ja itsetunto	Tunnistetaan keskeiset riskiryhmät ja kohdistetaan aktiivista toimintaa, palveluja ja toimenpiteitä riskiryhmissä oleviin.	Sivistystoimi Kajaanilaiset järjestöt ja kylätoimijat Työllisyyspalvelut Kaukametsän opisto	- TEA-viisari: Liikunta-aktiivisuus: tietoja ei saatavilla erikseen Kajaanin osalta, koko Kainuun tulos vuonna 2022 57,9 % - ei saatavilla myöhempiä tietoja. - Mielensterveysperustaisesti sairauspäivärahaa saaneet 25–64-vuotiaat (Kajaani): 2022 38,8 %, 2023 38,0 %, 2024 36,1 %. - Työllisyysaste: Työllisyysaste Kajaanissa 70,8 % (2023). - Aktivointiaste Kajaanissa (2025): 27,5 % (-10,7 % vuodesta 2024, TEM työnvälitystilasto). - Kulttuurihyvinvointi-indikaattorit - Asukastutkimus: Hyvinvointikyselystä 2025 saatu kyselytietoa tähän.	Konsernipalvelut: Osallisuusohjelmaa varten ja hyvinvointiin liittyviin asioihin liittyen kerätty tietoa kuntalaisilta kyselyissä. Sivistystoimiala: Sivistystoimialalla esimerkiksi opistopuolella on palveluita myös työkyvyttään heikentyneille ja ikäihmisille. Työllisyyspalvelut: Työllisyys-palveluissa tunnustetaan työ- ja toimintakyvyn haasteita ja ohjataan eteenpäin tarvittaessa. 2025 otettu käyttöön myös ForeAmmatti kuntalaisten urasuunnittelun tueksi ja työ- sekä toimintakyvyn itsearvioimiseksi. Kajaanissa käytössä on myös RekryAreena helpottamaan työnhakua ja rekrytointia. Järjestötoimijat Kajaanissa järjestävät erittäin tärkeää toimintaa syrjäytymisvaarassa oleville ja erilaisille vähemmistöille ja Kajaanin kaupunki tukee näiden järjestöjen toimintaa erilaisin avustuksin.	Toteutuu osittain
Ehkäistään aikuisten ylipainoa ja lihavuutta sekä edistetään painonhallintaa.	Ympäristötekninen toimiala (liikunta-toimi) Sivistystoimi	- Sotkanet: Lihavuuteen liittyvät indikaattorit: Ylipainoon liittyen ei ole kajaanilaisista työikäisistä indikaattoritietoa erikseen. Kainuun hyvinvointialueen osalta lihaviin osuus (BMI ≥ 30 kg/m ²) 20–64-vuotiailla oli 2022 29,5 % - ei myöhempiä mittaustuloksia saatavilla. Ylipaino, sekä lihavuus (BMI > 30) yleistyy, ja jos kehitys jatkuu, vuoteen 2032 mennessä 3400 kajaanilaista sairastuu lihavuuteen liittyviin sairauksiin. Positiivista on, että Kajaanin riskiryhmä on pienempi (<25 %) kuin maan keskiarvo (25–30 %).	Liikuntatoimi: Liikuntaneuvontaprosessin kehittäminen, Terveyttä liikkuen -kansalaiskisa, Liiku Kajaanissa -rannekeet ja yhteistyö hyvinvointialueen, urheiluseurojen ja liikuntajärjestöjen kanssa voivat parantaa tilannetta. Erityisesti liikuntaneuvonnan tavoittavuuden parantamiseen tulee panostaa yhteistyössä hyvinvointialueen ja koulujen kanssa. Liiku Kajaanissa -ranneke 18–64 -vuotiaalle otettiin käyttöön 1.1.2025. Sen avulla kannustetaan työikäisiä liikuttamaan. Terveyttä liikkuen -kansalaiskisa pilotoitiin vuonna 2024 ja kisa toteutuu myös 2025. Kansalaiskisan tarkoitus on kannustaa ja innostaa työikäisiä liikkumaan ohjatuksi ja oma-toimisesti, jotta oma kunto parantuisi. Vuonna 2024 kisaan osallistui yhteensä 150 työikäistä.	Toteutuu	
Edistetään kulttuurihyvinvointia ja kulttuuripalveluiden saatavuutta	Sivistystoimi	- TEA-viisari: Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä tulos 2022–2024: 0. - Kirjaston kävijämäärät: Kirjastojen fyysiset käynnit suhteutettuna asukaslukuun: 6,0 (2022, 2023 – ei muutosta). - Museoiden kävijämäärät: 17900 2022, 23 000 2023 – kävijämäärät kasvaneet. - Teatterikävijät: 6920 2022, 8810 2023 – kävijämäärät kasvaneet.	Kaukametsän opisto järjestää kursseja kaikille ikä- ja väestöryhmille taajama-alueella ja taajaman ulkopuolella. Esimerkiksi edellisvuonna kursseja järjestettiin 514 kpl, joissa opiskelijoita oli 6 539. OPH:n opintohuoneavustuksella annettiin kurssimaksualennuksia tai järjestettiin kokonaan ilmaisia kursseja eläkeläisille, työttömille, maahanmuuttajille, peruskoulun jälkeistä koulutusta vaille oleville ja oppimisvaikeuksia kokeville. Lisäksi Kaukametsän opisto järjesti 35 ilmaista luentoja, joissa kävi 1 058 osallistujaa. Kajaanin kaupunki on mukana Kaikukortti -verkostossa. Kaikukortti on kulttuuriin osallistumista madaltava käytäntö vähävaraisille. Museoissa vapaa pääsy, taidemuseolle tehty saavutettavuussuunnitelma. Kirjastoissa maksuttomia tapahtumia kaikenikäisille. Omatoimikirjaston kautta saavutettavat kirjastopalvelut.	Toteutuu	
Kehitetään kaupunkiympäristön hyvinvointivaikutuksia edistämällä luontoliikunta- ja ulkokuntolumahdollisuuksia	Ympäristötekninen toimiala Sivistystoimi Konsernipalvelut	- Mahdollinen kysely → Hyvinvointikyselyssä 2025 kysyttiin myös liikkumiseen ja liikkumisympäristöihin liittyviä kysymyksiä, joissa korostuivat kajaanilaisten kokemukset siitä, että luonto- ja lähiliikuntapaikat nähdään erittäin tärkeinä hyvinvoinnin ja terveyden edistäjinä. Kajaanilaiset ovat luontoliikkuja ja arvostavat lähiluontoa.	Ympäristötekninen: Ulkokuntoilu- ja luontoliikunta olosuhteiden parannukset ovat Kajaanin mittakaavaan hyvät. Ulkokuntosaleilla kysely on tehty. Maksuttomien lähi- ja luontoliikuntapaikkojen kävijämäärä on noin 350 000 vuodessa. Suosittuja kohteita ovat kuntoportaat, retkeilyreitit, hiihtoladut ja frisbeegolf-radat. Talviretkeilyreittien käyttö on myös hyvää ja luistelukenttien käyttö lisääntynyt. Luontoliikuntaverkosto on kaupungissa hyvin kehittynyt ja opastettu, mutta viestintää kohteista tulisi lisätä yhteistyössä VIMA-tiimin ja oppilaitosten kanssa. KOPA: Kajaanin kaupunki on mukana ja osarahoittajana Luontolähete -hankkeessa 2024–2026. Hankkeessa lisätään vaikuttavien luontoavusteisten toimintatapojen käyttöä kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä. Kaukametsän opisto järjestää myös ulkoliikuntakursseja.	Toteutuu	
Kehitetään kaupunkiympäristön viihtyisyyttä ja turvallisuutta	Ympäristötekninen toimiala	- Tilastokeskus: tieliikenneonnettomuudet: V. 2022 vammautuneet 1km. 110 (0 kuollutta) V. 2023 vammautuneet 1km. 145 (1–4 kuollutta, ei tilastoi näin pientä	Liikenneturvallisuustyöryhmä on laajentunut ja siihen kuuluu jäseniä myös liikunta- ja hyvinvointiorganisaatioista. Myös hyvinvointikoordinaattori kuuluu työryhmään. Kaupunkiympäristön turvallisuutta ja viihtyisyyttä on parannettu, tekemällä laadukkaampaa julkikuvaa.	Toteutuu	

		lukua) – liikenneonnettomuuksien ja -kuolemien määrä kasvoi. (Lähde: Liikennevahinkoraportti, Liikennevahinkokeskus)	Toimenpiteinä karsittu turhia liikennemerkkejä pois, parannettu pyöräilyn olosuhteita (pyörähuoltopisteitä, koko kaupunkitason kevyenliikenteen viitoitus, muutamia kokonaan uusia pyörätieväyliä, optimoitu kunnossapitoa, laadukkaat pyöräpysäköinnit). Saneerattu paljon asuinkatuja, kehitetty pysäköintimahdollisuuksia. Esteettömyyteen kiinnitetään huomiota ja esteettömyyskartoituksia on tehty valtuustokauden aikana kattavasti.	
Edistetään liikenneturvallisuutta (mm. Linnansilta)	Ympäristötekninen toimiala	-//-	Liikenneturvallisuustyöryhmä on laajentunut ja siihen kuuluu jäseniä myös liikunta- ja hyvinvointiorganisaatioista. Liikenneturvallisuutta on parannettu eteenkin suojateiden näkökulmasta. Muutama uusi suojatie, suojateiden näkyvyyttä paranneltu herätevarsien avulla, kahden liikennevaloristeyksen zombievalot (punainen stop -valo). Suojateiden eteen on rakennettu puuttuvia heräteraitoja. Toteutettu automaattiset valvontakamera pisteet. Toteutettu vuonna 2021 laadittua esteettömyyssuunnitelmaa kolmena vuotena peräkkäin, jossa parannettu laajasti ydinkeskustan katutilan esteettömyyttä. Työtä tehty yhdessä vanhus- ja vammaisneuvoston kanssa. Poliisin kanssa uudistettu kaupunkikamerajärjestelmää ja tunnistettu ongelmapaikkoja kaupungilla.	Toteutuu
Mielenterveyden edistäminen mm. tulevien hankkeiden kautta.	Konsernipalvelut	- Sotkanet: mielenterveysmittarit - Kajaani: Depressiolääkkeistä korvausta saaneet 25–64-vuotiaat % osuus vastaavan ikäisistä: 2022 10,6 %, 2023 10,8 %. Pientä nousua. - Mielenterveysindeksi (ikävakioitu) Kajaani: 96,5 (koko maa 100) – koko maan arvoa parempi tulos.	KOPA: KATE - Kainuuseen terveyttä ja mielenhyvinvointia -hanke aloitti marraskuussa 2023. Hankkeessa laaditaan mielenterveysohjelma Kainuun hyvinvointialueelle ja kuntiin. Hanketta koordinoi KAMK ja Kajaani yhtenä rahoittajana. Hanke kestää vuoteen 2026. Hyvän Mielen kunta -hankkeen kautta saatu työkaluja mm. ehkäisevän päihdetyön toteuttamiseen.	Toteutuu
Vahvistetaan ehkäisevää päihdetyötä	Konsernipalvelut	- Sotkanet: mielenterveysmittarit - Laadittu ehkäisevän päihdetyön suunnitelma osaksi hyvinvointisuunnitelmaa: Ehkäisevän päihdetyön näkökulmat nostetaan seuraavassa hyvinvointisuunnitelmassa vahvemmin esiin, erillistä suunnitelmaa ei tehdä.	KOPA: Kajaanin ehkäisevän päihdetyön monialainen työryhmä aloitti toimintansa tammikuussa 2023. Ryhmässä on mukana edustajia mm. hyvinvointialueelta, poliisista, järjestöistä, perusopetuksesta, lukiosta, KAO:lta, ammattikorkeasta, kokemusasiantuntijaedustus, sekä edustusta Kajaanin kaupungin eri toimialoilta. Työryhmä kokoontuu noin 4 kertaa vuodessa ja on järjestänyt vuosittain EPT-tapahtuman eri teemoilla. Tarkoituksena on selkeyttää työryhmän toimintaa ja lisätä toimenpiteitä seuraavalle kaudelle.	Toteutuu osittain

Työikäisten HYTETU-mittarit vuosina 2022–2025

Työikäisistä kajaanilaisista on suoraa tilastotietoa olemassa vain vähän, koska esimerkiksi Sotkanetissä olevat tilastotiedot kerätään yleisesti ottaen koko Kainuun hyvinvointialueelta, joten ne eivät suoraan edusta kajaanilaista työikäistä väestöä.

Myönteistä

- ☺ Tuki- ja liikuntaelin- ja sidekudossairauksien vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saaneiden osuus on laskenut hieman 1.5 % → 1.3 %
- ☺ Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkkeelle jääneiden osuus ei ole kasvanut, mutta on pysynyt 4 %:ssa.
- ☺ Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden osuus on laskenut 38,8 % → 36,1 %.
- ☺ Sairauspäivärahaa saaneiden osuus on laskenut merkittävästi 25–64-vuotiailla / 1000 asukasta; 323.4 → 122.3
- ☺ Rakennetyöttömyys ei ole lisääntynyt, vaan pysynyt noin 4 % tuntumassa.
- ☺ Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden määrä on laskenut hieman 2.2 % → 1.9 %.
- ☺ Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on 24 %, mikä on koko maan tasoa (34 %) matalampi tulos
- ☺ Laaja työttömyys pieneni 2 % Kainuu-Koillismaan työllisyysalueella välillä 1/2024–1/2025.
- ☺ Kulttuurihyvinvointiin liittyen museoiden ja teatterien kävijämäärät ovat kasvaneet 2022–2023
- ☺ Vammojen ja myrkytysten takia sairaalahoitossa olleiden määrä putosi 90.4 → 86 / 10 000 asukasta (2022, 2023)
- ☺ Poliisin tietoon tulleiden henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten määrä / 1000 asukasta laski vuodesta 2022 (10) vuoteen 2023 (8.8)
- ☺ Lähivirkistykseen soveltuvien alueiden saavutettavuus (enintään 1000 m) – 100 %

Huolestuttavaa

- ☹ Yleinen pienituloisuusaste Kajaanissa on koko maata korkeampi; 15,2 % (2023, koko maa 13,4 %).
- ☹ Työttömien työnhakijoiden määrä kasvoi +16 % vuodesta 2020 (1709) vuoteen 2025 (1976).
- ☹ Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 10,1 % vuonna 2020, eli kasvoi vuodesta 2023 1,1 prosenttiyksikköä.
- ☹ Avoimia työpaikkoja ilmoitettiin tammikuussa 2025 36 % vähemmän kuin 1/2024
- ☹ Pitkäaikaistyöttömiä 24 % työttömistä, 2,4 % koko työvoimasta.
- ☹ Rakennetyöttömien osuus työttömistä 52 % (2024).
- ☹ Ulkomaalaisten työttömyysaste 33,1 % Kajaanissa korkeampi koko maan tasoon nähden (25,4 %, 2025). Ulkomaalaisten työttömyysasteen muutos vuodesta 2024 oli 4,6 prosenttiyksikköä.
- ☹ Työkyvyttömyysindeksi on Kajaanissa koko maan tasoon (100) verrattuna korkea: 126.3
- ☹ Sairastavuusindeksi on Kajaanissa koko maan tasoon (100) verrattuna korkea: 110.8
- ☹ Yhden hengen asuntokuntien osuus asuntokunnista korkea - noin 49 %
- ☹ Työkyvyttömyyseläkettä saaneiden osuus ei ole kasvanut, vaan pysynyt noin 8 %:ssa, mutta Kajaanin tulos on koko maan keskiarvoa (6 %) korkeampi.
- ☹ Stimulanttihuumeiden käyttö jätevesiverkoston alueella 241.29 mg/1000 asukasta/päivä – Kajaanin tulos kuntavertailussa keskitasoa.
- ☹ Poliisin tietoon tulleiden omaisuusrikosten määrä / 1000 henkilöä kasvanut vuodesta 2022 (45.5) vuoteen 2023 (53).
- ☹ Liikennevahingoissa vammautuneiden lukumäärä kasvoi 35 henkilöllä vuodesta 2022 (110) vuoteen 2023 (145).
- ☹ Terveydenhuollon tarve on lisääntynyt – 15–49-vuotiaalla avohoidon lääkärikäynnit / 1000 vastaavan ikäistä; 749 → 794. 50–64-vuotiaalla 702 → 743

Yhteenveto – myönteinen ja huolestuttava kehitys:

✅ Työllisyys ja toimeentulo: Tuki- ja liikuntaelimestön häiriöihin tai mielenterveyteen liittyvät työkyvyttömyyseläkkeet ja sairauspäivärahat ovat laskeneet tai pysyneet samana. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on vähäisempää kuin koko maan tasolla, rakennetyöttömyys ei ole lisääntynyt haastavasta työllisyystilanteesta huolimatta ja laaja työttömyys on itseasiassa vähentynyt.

❌ Terveys, työllisyys ja toimeentulo: Yleinen pienituloisuusaste on korkea, työllistyminen on haastavaa. Yhä useampi asuu yksin, mikä voi lisätä yksinäisyyteen liittyviä haasteita. Ulkomaalaisten voi olla vaikeampi työllistyä Kajaanissa koko maan tasoon nähden.

Painopistealue 4: Hyvinvoiva ikäihminen ja turvallinen arki

Ikääntyneiden palveluista sosiaali- ja terveyspalvelut järjestää Kainuun hyvinvointialue. Ikääntyneiden hyvinvointiin ja terveyteen voidaan kuitenkin vaikuttaa laajasti myös kunnan toiminnoissa ja palveluissa. Kajaanissa ikääntyneet huomioidaan laajasti kaupungin eri toiminnoissa, kuten liikuntatoimen palveluissa, kaupunkisuunnittelussa, ja esimerkiksi joukkoliikennepalvelut ovat usealle ikääntyneelle tärkeitä hyvinvoinnin ja osallisuuden kannalta. Kulttuuri- ja sivistyspalveluissa huomioidaan ikääntyneet, ja tarjontaan sekä saavutettavuuteen on kiinnitetty huomiota.

Kaupunki tekee laajaa yhteistyötä ikääntyneiden hyväksi hyvinvointialueen sekä alueen järjestötoimijoiden kanssa. Tällä hetkellä palveluiden kehittäminen hakee vielä hyvinvointialueuudistuksen jälkeen paikkaansa, mutta selvää on, että väestön ikääntyessä ja demografisen huoltosuhteen heikentyessä kunnan tulee tarkastella kunnan palveluita ikääntyneiden osalta, ja tehdä laajaa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden eteen.

Kajaanissa on vuosina 2022–2025 panostettu ikääntyneiden liikkumiseen. 1.1.2024 otettiin käyttöön Liiku Kajaanissa -seniorikortti, joka edistää ikääntyneiden liikkumista ja toimintakykyä. Kaupunki tarjoaa myös liikuntaneuvontaa ja liikuntaryhmiä ikääntyneille. Kajaanin kaupunki sekä muut Kainuun kunnat ja hyvinvointialue hakivat yhdessä kolmi-vuotiseen Voimaa Vanhuuteen -ohjelmaan. Kyseessä on Ikäinstituutin kehittämä terveysliikuntaohjelma, jonka tavoitteena on kehittää ja jalkauttaa hyviä käytäntöjä iäkkäiden liikuntaneuvontaan, ryhmäliikuntaan ja ulkoiluun liittyen. Ohjelma edistää ikäihmisten liikkumiskykyä, osallisuutta ja itsenäistä selviytymistä terveysliikunnan avulla. Ohjelma toteutetaan yhteistyössä kuntien, järjestöjen ja hyvinvointialueen kanssa ja keskiössä on rakentaa sujuva palvelupolku eri toimijoiden välille sekä yhtenäistää liikuntatoimintaa alueella.

Kajaanissa pilotoitiin myös Gubbe-palvelua ikääntyneiden yksinäisyyden ehkäisemiseksi. Gubbe-pilotti toteutettiin yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa, ja siinä 20:lle kotihoidon palveluita saavalle ikääntyneelle järjestettiin oma avustaja Gubbe-palvelun kautta. Pilotti oli onnistunut, ja jatkossa toimenpiteitä ikääntyneiden yksinäisyyden vähentämiseksi tulisi tehdä lisää.

Kajaanin kaupungissa toimii aktiivinen vanhusneuvosto, joka edistää ikääntyneiden kajaanilaisten asioita ja huomioi HYTETU-aiheet työssään sekä vaikuttamisessaan. Vanhusneuvosto myös palkitsee vuosittain kajaanilaisen Vuoden vanhuksen, ja järjestää tapahtumia kuten Ikäihmisten joulujuhlan, sekä erilaisia tapahtumia esimerkiksi Vanhustenviikolla.

Kajaanissa myös järjestötoimijat ovat erittäin suuressa roolissa ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä, ja järjestävät laajasti erilaista toimintaa ja tapahtumia ikääntyneille. Kajaanin kaupunki ja Kainuun hyvinvointialue tukevat järjestöjä ja niiden toimintaa sekä tapahtumia erilaisin avustuksin, jotta järjestöt voisivat jatkossakin tehdä tärkeää työtään kajaanilaisten ikäihmisten hyväksi.

Seuraavassa taulukossa esitellään Kajaanin kaupungin toimialojen tekemää työtä ikääntyneiden hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi vuosina 2022–2025.

Taulukko: Tavoitteiden arviointi – Hyvinvoiva ikäihminen ja turvallinen arki

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Mittari	Tila	Toteutuuko?
Edistetään ikääntyneiden hyvinvointia, terveyttä, turvallisuutta ja psyykkistä hyvinvointia sekä vähennetään ikäihmisten yksinäisyyttä	Pidetään yllä iäkkäiden kuntalaisten toimintakyvyn ylläpysymistä	Ympäristötekni- nen toimiala (Liikuntatoimi) Sivistystoimi Järjestöt ja kylätoimijat	Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet → Terveysliikuntasuositusmittarista saatavilla vain vuoden 2022 koko Kainuun tulos: 65,4 %.	Liikuntatoimi: Senioreiden oma liikuntaryhmä lisääntyi toisella ryhmällä. Ryhmässä huomioidaan jokainen iäkäs yksilöllisesti, jotta jokaisen on helppo tulla ryhmään. Ryhmän toiminnassa painotetaan erityisesti jalkojen lihasvoiman sekä tasapainon ylläpitoa, jotta toimintakyky pysyy hyvänä myös ikääntyessä. 2024 Kajaani haki mukaan kolmivuotiseen Voimaa vanhuuteen -ohjelmaan, joka on Ikäinstituutin kehittämä terveystoimintasuunnitelma. Kajaanissa on paljon järjestö- ja kylätoimijoita, jotka järjestävät monipuolista toimintaa ikääntyneille. Kaupunki tukee taloudellisin avustuksin näitä toimijoita.	Toteutuu
	Mahdollistetaan ja edistetään iäkkäiden esteettöntä ja turvallista liikuttamista (mm. Esteetön terveysties -hankkeen kautta)	Ympäristötekni- nen toimiala (Liikuntatoimi) Sivistystoimi Järjestöt ja kylätoimijat	Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet → Terveysliikuntasuositusmittarista saatavilla vain vuoden 2022 koko Kainuun tulos: 65,4 %.	Esteetön terveystiesreitti ja esteetön laavu sairaalan lähellä valmistuivat syksyllä 2022. Kajaanin terveysties tuo mahdollisuuksia päästä keskelle metsää turvallisesti ja esteettömästi. Kajaanin hallin monitoimialueella on mahdollista harrastaa eri kuntoilumuotoja esteettömästi ja ulkokuntosalilla on myös laitteita, joihin on mahdollista päästä esteettömästi. Vesiliikuntakeskus Kaukaveden esteettömyyteen on myös kiinnitetty huomiota ja parannettu siltä osin, mitä asioita on tullut esille. Järjestö- ja kylätoimijat ovat järjestäneet 2022–2025 useita liikuntapahtumia, joissa esteettömyys ja iäkkäät huomioidaan.	Toteutuu
	Valmistellaan seniorikortin käyttöönottoa kaupungin omille liikuntapaikoille	Liikuntatoimi Sivistystoimi	Toteuma Kävijämäärät	2024: Liiku Kajaanissa -seniorikortti otettiin käyttöön 1.1.2024. Senioriranneke 6kk 1293 kpl, 12 kk 339 kpl. Käyttö 40 468 kertaa = 25 krt/ranneke (2,39 €/käynti). Osto- ja käyttöaste kasvussa, mutta hankintaste vasta n. 9 % väestöryhmästä. On lisännyt liikuntapaikkojen käyttöastetta etenkin harrastamattomien parissa, joten hyöty on nähtävissä. 2025: Seniorirannekkeen käyttöä jatketaan ja toimintaa kehitetään edelleen.	Toteutuu
	Edistetään iäkkäiden kuntalaisten mielenterveyttä erilaisten yhteisöllisyyttä lisäävien toimenpiteiden avulla	Mahdolliset hankeressurssit	Depressiolääkkeistä korvausta saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä → Depressiolääkekorvaus -mittarista vastaukset saatavilla vain koko Kainuun hyvinvointialueen osalta: vuonna 2022 12,3 %. 2023 12,6 %. Ei juuri muutosta.	Kajaanissa pilotoitiin ikäihmisiä aktivoivaa Gubbe-palvelua yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Kajaani oli mukana 6kk pilotissa. Hankkeessa 20:lle kotihoidon palveluita saavalle ikääntyneelle järjestettiin Gubbe-avustaja 2 h/viikko. Hanke oli onnistunut, Gubbe-toiminta jatkuu Kajaanissa yrityksen kautta. PORE-hankkeen kautta käynnistettiin yhteisöllinen, kaikille avoin Perjantaipuuro -toiminta yhteistyössä seurakunnan kanssa.	Toteutuu osittain
	Ikääntyneiden alkoholin käytön lisääntymisen ehkäisy ja riskiteki- joihin puuttuminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.	Kajaanin ehkäisevän päihdetyön työryhmä	AUDIT-kyselyt → AUDIT-kyselyistä ei ole saatavilla erikseen kajaanilaisista tietoa, AUDIT:ia toteutetaan hyvinvointialueella: Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C, %) 65-vuotta täyttäneillä: 27,5 % vuonna 2022. Myöhempiä tuloksia mittarista ei saatavilla.	Aihe on nostettu keskusteluun ehkäisevän päihdetyön työryhmässä. Puheeksi ottaminen voidaan kokea muissa kuin päihdepalveluissa haastavana, puheeksioton menetelmiä tulee kehittää eteenpäin.	Toteutuu osittain

Ikääntyneiden HYTETU-mittarit vuosina 2022–2025

Ikääntyneistä kajaanilaisista on suoraan tilastotietoa olemassa vain vähän, koska esimerkiksi Sotkanetissä olevat tilastotiedot kerätään yleisesti ottaen koko Kainuun hyvinvointialueelta, joten ne eivät suoraan edusta kajaanilaista ikääntyntä väestöä.

Myönteistä

- ☺ Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65-vuotta täyttäneillä vähentyneet 298.8 → 277.8 / 1000 vastaavan ikäistä.
- ☺ Omaishoidon tuella hoidettavien 75-vuotiaiden osuus vastaavan ikäisistä on pysynyt noin 5 %:ssa.

Huolestuttavaa

- ☹ Yksinasuvien 75-vuotta täyttäneiden osuus vastaavan ikäisestä väestöstä on Kajaanissa pysynyt korkeana (46.7 % → 46.6 %).
- ☹ Liian vähän liikkuvien 65-vuotta täyttäneiden osuus 65,4 %
- ☹ Depressiolääkekorvausta saaneiden 65-vuotta täyttäneiden osuus kasvoi hieman 12,3 % → 12,6 %
- ☹ Alkoholia liikaa käyttävien 65-vuotta täyttäneiden osuus 27,5 % - alkoholin liikakäyttö näkyy jonkin verran myös Kajaanissa esimerkiksi kotihoidon palveluissa
- ☹ Ikääntyneiden kajaanilaisten hyvinvoinnista ja terveydestä ei ole juurikaan saatavilla tilastotietoja – tiedolla johtamista tulisi kehittää, jotta ikääntyneistä kajaanilaisista saadaan tietoa kuntatasolla.

Yhteenveto – myönteinen ja huolestuttava kehitys:

- ✅ **Terveys ja turvallisuus:** Terveystenhuollon käynnejä vaativat kaatumiset ja putoamiset ovat ikääntyneillä vähentyneet, mikä voi kertoa ennaltaehkäisevissä toiminnoissa onnistumisesta.
- ❌ **Osallisuus:** Ikääntyneistä moni asuu yksin, mikä voi aiheuttaa yksinäisyyttä. Ikääntyneiden kajaanilaisten hyvinvoinnista ja terveydestä ei ole saatavilla juurikaan tilastotietoa, mikä haastaa tiedolla johtamista ja toimenpiteiden ja tavoitteiden asettamista. Laadullista tietoa saadaan toki kuntalaisilta eri palveluiden, kyselyiden ja esimerkiksi vanhusneuvoston kautta.
- ❌ **Terveys ja elintavat:** Suurin osa ikääntyneistä kainuulaisista liikkuu terveytensä kannalta liian vähän. Alkoholia liikaa käyttävien osuus on korkea ikääntyneissä kainuulaisissa.

Painopistealue 5: Vaikuttava HYTETU-työ

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämässä kaupungin rakenteet ja strategiset tavoitteet sekä konkreettisen toimenpiteiden linjaus ja toteuttaminen ovat tärkeässä asemassa. Kajaanissa HYTETU-työn strategisella tasolla toimii kaupungin laaja johtoryhmä, operatiivisella tasolla Kajaanin HYTETU-työryhmä ja päätöksiä tekevänä toimielimenä osallisuus- ja hyvinvointijaosto. HYTETU- ja osallisuustyön koordinoinnista vastaa hyvinvointikoordinaattori, jonka työnkuva on jo vakiintunut ja kehittyy myös jatkuvasti.

Osallisuus- ja hyvinvointijaosto kokoontuu Kajaanissa kuukausittain. Kajaanin kaupungissa on laadittu Kajaanin kaupungin osallisuusohjelma vuosille 2024–2026, joka toimii osallisuuden edistämistä ohjaavana asiakirjana Kajaanissa. Kuntalaisia osallistava osallistuva budjetointi on toteutettu vuosina 2022, 2023, 2024 ja toteutuu myös vuonna 2026, ja ideointi käynnistettiin keväällä 2025. Osallistuvassa budjetoinnissa kuntalaiset saavat osallistua kunnan päätöksentekoon ideoimalla ja äänestämällä tietyn määrärahan käytöstä. Esimerkiksi vuosina 2024 ja 2026 määräraha on ollut 50 000 euroa.

Kajaanissa toimii ehkäisevän päihdetyön työryhmä, jonka toiminta alkoi vuonna 2023. Monialainen työryhmä kokoontuu noin 4 kertaa vuodessa ja työryhmässä on edustusta myös kokemusasiantuntijoista. Työryhmän toimintaa ja tavoitteellisuutta kehitetään jatkuvasti. Työryhmä on toiminut tiedon vaihtamisen kanavana, sekä järjestänyt esimerkiksi tapahtumia EHYT ry:n kanssa.

Seuraavassa taulukossa esitellään tavoitteiden arviointia vaikuttavan HYTETU-työn osalta vuosina 2022–2025.

Taulukko: Tavoitteiden arviointi – Vaikuttava HYTETU-työ

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutahot	Mittari	Tila	Toteutuuko?
Edistetään vaikuttavaa HYTETU-työtä	Laaditaan laaja hyvinvointikertomus- ja suunnitelma valtuustokausittain. Laaditaan vuosittain raportti hyvinvointitilanteesta ja tarvittaessa tarkennetaan hyvinvointisuunnitelmaa.	Osallisuus- ja hyvinvointijaosto	Valmistunut suunnitelma	Laaja hyvinvointikertomus valtuustokaudelta 2022–2025 laaditaan keväällä 2025. Uusi hyvinvointisuunnitelma valtuustokaudelle 2026–2029 laaditaan samanaikaisesti uuden kaupunkistrategian kanssa, jotta strategia ohjaa hyvinvointisuunnitelmaa. Hyvinvointisuunnitelma 2026–2029 hyväksytään alkuvuodesta 2026 kaupunkistrategian hyväksymisen jälkeen. Vuoden 2025 indikaattoritulokset ovat vuoden 2026–2029 pohjana, koska esimerkiksi kouluterveyskyselyn 2025 tulokset eivät ehdi valmistua tähän hyvinvointikertomukseen.	Toteutuu
	Laaditaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma osaksi seuraavaa hyvinvointisuunnitelmaa.	Osallisuus- ja hyvinvointijaosto	Valmistunut suunnitelma	2023: Hyvinvointisuunnitelman 2022–2025 kahta ensimmäistä painopistealuetta päivitettiin ja osiot toimivat lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmana seuraavaan hyvinvointisuunnitelmaan asti. 2025: Uudessa hyvinvointisuunnitelmassa lasten ja nuorten hyvinvointi on osana hyvinvointisuunnitelmaa.	Toteutuu
	Laaditaan suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi osaksi seuraavaa hyvinvointisuunnitelmaa.	Osallisuus- ja hyvinvointijaosto	Valmistunut suunnitelma	2023: 2022–2025 hyvinvointisuunnitelmaa päivitettiin; yhtenä painopistealueena "Hyvinvoiva ikäihminen ja turvallinen arki". 2025: Uuteen 2026–2029 hyvinvointisuunnitelmaan sisällytetään ikäihmisten hyvinvointisuunnitelma.	Toteutuu
	Laaditaan turvallisuus suunnitelma osaksi seuraavaa hyvinvointisuunnitelmaa.	Osallisuus- ja hyvinvointijaosto	Valmistunut suunnitelma	Erillistä turvallisuussuunnitelmaa ei laadita, vaan turvallisuusnäkökulmat huomioidaan laajasti uudessa hyvinvointisuunnitelmassa 2026–2029.	Toteutuu
	Otetaan käyttöön vaikutusten ennakoarviointi (EVA)	Konsernipalvelut	EVA:n toimintaohjeet ja toimintamalli käytössä.	2024: Kaupunginhallitus hyväksyi Kajaanin vaikutusten ennakoarvioinnin mallin 23.1.2024 ja se otetaan käyttöön. Vaikutusten ennakoarvioinnin laatimisesta järjestetään koulutusta. 2025: Vaikutusten ennakoarviointia toteutetaan tarpeen mukaisesti.	Toteutuu
	Tarkastuslautakunta arvioi hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutumista.	Konsernipalvelut	Tarkastuslautakunnan arviointiraportti	2023: Hyvinvointisuunnitelman vuosiraportti sekä päivitetty hyvinvointisuunnitelma on esitelty tarkastuslautakunnalle 23.5.2023. 2025: Vuoden 2024 vuosiraportti sisältyy laajaan hyvinvointikertomukseen, ja esitellään sen valmistuttua. Hyvinvointikertomuksen laatimisvaiheessa vuoden 2025 tietoja ei ole vielä saatavilla.	Toteutuu
	Julkiset ja yksityiset toimijat sitoutuvat edistämään päihdeettömyyttä (ehkäisevä päihdetyö)	Ehkäisevän päihdetyön työryhmän toiminnan käynnistäminen ja työn fokusointi.	Ehkäisevän päihdetyön työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön vaikuttavuuden arviointi	2023: Ehkäisevän päihdetyön moniammatillinen työryhmä aloitti toimintansa tammikuussa 2023. Vuoden aikana on tehty mm. kypsysanalyysi ehkäisevän päihdetyön tilasta sekä tavoitteet yhteiselle toiminnalle. 2024: Ehkäisevän päihdetyön työryhmä kokoontui 4 kertaa vuoden aikana. Työryhmä järjesti EHYT ry:n kanssa Ilmiökahvila -tapahtuman, aiheena vapetus. Työryhmässä vaihdettiin tietoa ja edistettiin toimijoiden välistä yhteistyötä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä. 2025: Toimintaa tarkoitetaan jatkua sekä kehittää, ehkäisevää päihdetyötä nostetaan myös uuteen hyvinvointisuunnitelmaan ja työryhmä pohtii yhdessä tavoitteita.
Edistetään kuntalaisten osallisuutta eri väestöryhmät huomioiden		Laaditaan osallisuusohjelma	Konsernipalvelut Osallisuus- ja hyvinvointijaosto	Valmis ohjelma	2022: Ohjelmaa valmisteltiin; järjestettiin järjestöjen osallisuusillat. Osallisuus- ja hyvinvointijaosto sekä sivistystoimi järjesti yhteistyöpajan. 2023: Ohjelmaa valmisteltiin; osallisuusohjelman laatimiseksi asukaskysely sekä Hyvä Olla Kajaanissa- työpaja ja johtajien sekä päättäjien työpaja. 2024: Lasten ja nuorten osallisuuteen liittyvä Myytinmurtajat -työpaja. Osallisuuskysely kuntalaisille. Vanhus- ja vammaisneuvostojen sekä nuorisovaltuuston kommentit kuultiin. Osallisuusohjelma 2024–2026 valmistui keväällä 2024. 2025: Osallisuusohjelmaa toteutetaan ja se huomioidaan myös uudessa hyvinvointisuunnitelmassa. Kuntalaisille tehdessä Hyvinvointikyselyssä 2025 huomioitiin osallisuus.
Edistetään kuntalaisten osallisuutta eri väestöryhmät huomioiden	Otetaan Pore-hankkeessa testattu osallistava budjetointi osaksi kaupungin osallisuus-toimintaa	Konsernipalvelut Osallisuus- ja hyvinvointijaosto	Osallistuvan budjetoinnin ideointi- ja äänestysmäärät	2022: Vimpelinlammen ja Pieni-Vimpelin alueen uudistus toteutettiin osallistuvan budjetoinnin kautta. Budjetti 50 000 euroa. 2023: Teemana: Lapset ja nuoret. Ideoita: 214 kpl, ääniä: 1608 kpl. Äänestyksen perusteella kohteeksi valikoitui Kesäniemen uimarannan kehittämisen. Budjetti 50 000 euroa. 2024: Teemana: Liikkuminen. Ideoita: 99 kpl, ääniä: 1236 kpl. Toimintapuisto Kaupunginlammen läheisyyteen voitti osallistuvan budjetoinnin äänestyksen ja kaupunki toteutti idean. Budjetti 50 000 euroa. 2026: Toteutusta jatketaan, teemana on Kajaanin kaupungin 375-juhla-vuosi: Yhdessä. Äänestys ja ideointi käynnistyvät kevään 2025 aikana ja idea toteutetaan 2026. Budjetti 50 000 euroa.	Toteutuu
	Kehitetään järjestöyhteistyötä mm. markkinoinnilla järjestöjen lähellä.fi -palvelua ja järjestämällä järjestötaapaamisia (infot, työpajat yms.)	Konsernipalvelut Osallisuus- ja hyvinvointijaosto	Kysely järjestöille ja palaute	2022: Järjestöiltä järjestettiin 3 kpl. Järjestöille myönnettiin avustuksia yhteensä 416 000 euroa. 2023: Yksi järjestöiltä järjestettiin, sekä Hyvä Olla Kainuussa -työpaja järjestöille ja kuntalaisille. 2024: Yksi järjestöiltä järjestettiin. Järjestöillä kerrottiin kaupungin avustuksista ja kuultiin järjestöjä. 2025: Tavoitteena järjestää kaksi järjestötaapaamista; keväällä ja syksyllä. Hyvinvointikoordinaattori informoi järjestöjä niitä koskevista HYTETU-asiasta järjestösähköpostilistojen kautta. Lähellä.fi -markkinointia tehty.	Toteutuu

	Uudistettujen järjestöavustusten myöntämisperusteiden arviointi kokemusten perusteella.	Avustusten valmistelijat	Palaute	Avustusten hakijoilta sekä valmistelijoilta saadun palautteen pohjalta päivitetty avustusten myöntämisperusteita sekä ehtoja sekä avustuskokonaisuutta. 2025: Avustuslomakkeita tullaan päivittämään uuden kaupunkistrategian myötä, sekä saadun palautteen pohjalta. Järjestöt toivovat vielä selkeämpää toteutusta.	Toteutuu
	Kehitetään kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia uusia digitaalisia osallisuusmenetelmiä hyödyntäen	Konsernipalvelut Osallisuus- ja hyvinvointijaosto	Käyttäjämäärät	Otetuttu huomioon osallisuusohjelmaa laadittaessa. Kuntalaiset toivoivat osallisuuskyselyssä sähköisiä helposti käytettäviä menetelmiä, kuten kyselyitä. Osallistuvassa budjetoinnissa pilotoitu digitaalinen Howspace -alustaa 2024, joka toimi hyvin. Valitettavasti 2025 vuonna Howspace-alustaa ei saatu käyttöön osbussa, vaan alustana käytettiin Webropolia.	Toteutuu osittain
	Huomioidaan esteettömyys	Osallisuus- ja hyvinvointijaosto	Palaute	Vuonna 2023 keskusta-alueelle laadittiin esteettömyyskartoitus, josta valitut top 10 kohteet toteutettiin vuonna 2023. Kohteiden toteuttamista on jatkettu 2024–2025. Esteettömyys huomioidaan myös esimerkiksi tapahtuma-avustusten myöntämisessä. Vammais- ja vanhusneuvostossa mukana kaupunkisuunnittelun asiantuntija, jotta neuvostot voivat käydä ajantasaista vuoropuhelua kaupunkisuunnitteluun ja -rakentamiseen liittyen.	Toteutuu

Vaikuttava HYTETU-työ vuosina 2022–2025

Vaikuttava HYTETU-työ -osiolle ei ole asetettu tilastollisia indikaattoreita, mutta osioon liittyviä vähimmäistietosisältöihin liittyviä indikaattoreita on avattu aikaisemmissa luvuissa.

Yhteenveto

Osallisuusohjelma laadittiin vuosille 2024–2026. Osallistuva budjetointi on toteutunut 2022–2025 välillä 2022, 2023, 2024 ja vuoden 2026 osallistuva budjetointi käynnistyi 2025. Osallistuvan budjetoinnin idea- ja äänimäärät ovat olleet korkeita ja ideoinnin kautta on toteutettu hienoja toimenpiteitä. Toiminnasta on tullut pysyvä käytäntö, joka edistää kuntalaisten osallistumista päätöksentekoon. Kaupungin esteettömyyskartoitukset toteutuivat suunnitellusti ja esteettömyys on huomioitu laajasti. Järjestöavustuksia on uudistettu palautteiden pohjalta. Vaikutusten ennakoarvioinnin malli otettiin käyttöön ja sitä hyödynnetään tarpeen mukaan. Ehkäisevän päihdetyön työryhmä perustettiin ja työryhmä kokoontuu säännöllisesti.

4. Osallisuus- ja hyvinvointijaoston toiminta 2022–2025

Kajaanin kaupungissa toimii osallisuus- ja hyvinvointijaosto, joka toimii kaupunginhallituksen alaisuudessa. Seuraavassa lyhyesti osallisuus- ja hyvinvointijaoston toiminnasta vuosien 2022–2025 aikana.

Vuosina 2022–2025 osallisuus- ja hyvinvointijaosto kokoontui kesäkuuhun 2025 mennessä yhteensä 36 kertaa. Yleisesti ottaen jaosto kokoontuu kerran kuukaudessa, lukuun ottamatta heinäkuuta ja joitakin poikkeuksia. Osallisuus- ja hyvinvointijaostoon valitaan valtuustokaudelle viisi jäsentä sekä heidän varajäsenensä. Jaoston esittelijänä toimii Kajaanin kaupungin hyvinvointikoordinaattori.

Vuonna 2022 osallisuus- ja hyvinvointijaosto kokoontui yhteensä 11 kertaa. Kokouksissaan jaosto käsitteli mm. seuraavia asioita: jaosto päätti Kajaanin kaupungin osallistumisesta Kainuun sotien käynnistämään Hyvän mielen kunta -osahankkeeseen, myönsi vastuullaan olevia kaupungin avustuksia (kumppanuussavustukset, yli 5000 euron tapahtuma-avustukset, toiminta-, kohde- ja kehittämisavustukset, urheilumarkkinointituet), nimesi Kajaanin päihdetyöryhmän, kehitti järjestöyhteistyötä ja päätti järjestöavustusten uudet jakoperusteet, sekä hyväksyi Kajaanin laajan hyvinvointikertomuksen vuosilta 2018–2021 ja uuden hyvinvointisuunnitelman vuosille 2022–2025.

Vuonna 2023 osallisuus- ja hyvinvointijaosto kokoontui yhteensä 10 kertaa. Kokouksissaan jaosto käsitteli mm. seuraavia asioita: päätti tapahtuma-avustusten ja järjestöavustusten ehdoista ja muutoksista vuodelle 2024, hyväksyi Kajaanin kaupungin liittymisen Terve Kunta -verkoston jäseneksi, hyväksyi osallistuvan budjetoinnin kriteerit, myönsi vastuullaan olevia kaupungin avustuksia (kumppanuussavustukset, yli 5000 euron tapahtuma-avustukset, toiminta-, kohde- ja kehittämisavustukset, liikunnan koulutusavustukset, urheilumarkkinointituet), sekä hyväksyi vuoden 2023 hyvinvointiraportin.

Vuonna 2024 osallisuus- ja hyvinvointijaosto kokoontui yhteensä 10 kertaa. Kokouksissaan jaosto käsitteli mm. seuraavia asioita: merkitsi tiedoksi Kajaanin osallisuuskyselyn toteutus ja tulokset, sekä hyväksyi valmiin Kajaanin Osallisuusohjelman vuosille 2024–2026, myönsi vastuullaan olevia kaupungin avustuksia (kumppanuussavustukset, yli 5000 euron tapahtuma-avustukset, toiminta-, kohde- ja kehittämisavustukset, liikunnan koulutusavustukset, urheilumarkkinointituet) ja tarkensi urheilumarkkinointituen kriteereitä sekä hyväksyi järjestöavustusten arviointikriteerien pisteytyksen muutoksen, hyväksyi kunnan Voimaa Vanhuuteen -verkostoon hakemisen, sekä hyväksyi vuoden 2024 hyvinvointiraportin.

Vuonna 2025 jaosto kokoontui 5 kertaa kesäkuuhun mennessä, jolloin tämä hyvinvointikertomus valmistui. Näissä viidessä kokouksessa jaosto käsitteli mm. seuraavia asioita: myönsi vastuullaan olevia kaupungin avustuksia (kumppanuussavustukset, yli 5000 euron tapahtuma-avustukset, toiminta-, kohde- ja kehittämisavustukset, liikunnan koulutusavustukset, urheilumarkkinointituet), hyväksyi vuoden 2026 osallistuvan budjetoinnin kriteerit ja teeman, sai tiedoksi Hyvinvointisuunnitelman 2025 tulokset sekä hyvinvointikertomuksen ja hyvinvointisuunnitelman etenemisen, ja hyväksyi vuosien 2022–2025 laajan hyvinvointisuunnitelman.

5. Vaikuttamiselinten toiminta

Kuntalain mukaan kunnan on asetettava nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto sekä vammaisneuvosto edistämään eri väestöryhmien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia kunnassa.

Vammaisneuvosto

Vammaisneuvosto toimii vammaisten henkilöiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäjänä kaupunginhallituksen alaisuudessa. Neuvosto valvoo ja hoitaa vammaisten henkilöiden etuja, seuraa palveluiden ja esteettömyyden toteutumista, sekä tekee aloitteita ja lausuntoja kaupungin suunnitelmista ja päätöksistä. Vuosina 2022–2025 vammaisneuvosto kokoontui 4–7 kertaa vuodessa.

Vanhusneuvosto

Vanhusneuvosto edustaa ikääntyneiden kajaanilaisten ääntä kunnassa. Neuvosto toimii yhteistyöelimenä ikääntyneiden sekä kaupungin viranhaltijoiden ja päättäjien välillä, edistää ikäystävällistä kuntasuunnittelua sekä antaa lausuntoja ikääntyneitä koskeissa asioissa. Vanhusneuvosto kokoontui vuosina 2022–2025 keskimäärin viisi kertaa vuodessa.

Nuorisovaltuusto

Nuorisovaltuusto koostuu 8.lk – 20-vuotiaista kajaanilaisista tai Kajaanissa opiskelevista nuorista, ja tarjoaa lapsille ja nuorille mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa kunnalliseen päätöksentekoon. Nuorisovaltuusto tekee aloitteita, antaa lausuntoja ja tuo esiin nuorten näkökulmia Kajaanin kehittämisestä. Nuorisovaltuusto on myös järjestänyt erilaisia tapahtumia ja kampanjoita.

Maahanmuuttajaneuvosto

Maahanmuuttajaneuvosto toimii maahanmuuttajien osallisuuden ja kotoutumisen edistämiseksi. Neuvosto toimii yhteistyöelimenä maahanmuuttajayhteisöjen ja kaupungin välillä, ja tuo esiin maahanmuuttajien näkökulmia palveluiden kehittämisessä sekä yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Maahanmuuttajaneuvoston nimittäminen on määritelty Kainuun kuntien yhteisessä kotoutumishjelmassa 2024–2024. Maahanmuuttajaneuvosto kokoontuu neljä kertaa vuodessa.

6. Keskeiset hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kehityskohdeet hyvinvointikertomuksen pohjalta

Vuosien 2022–2025 aikana on otettu useita edistysaskeleita kuntalaisten hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen liittyen. Tarkoituksena on jatkaa hyväksi todettuja toimenpiteitä, sekä kehittää HYTETU-toimintaa kohdennetusti niihin aihealueisiin liittyen, jotka tästä hyvinvointikertomuksesta sekä toimialoilta nousevat ajankohtaisiksi.

Lapset ja lapsiperheet

Elintavat – liikkumattomuus, ravitsemusterveys, ehkäisevä päihdetyö
Mielen hyvinvointi ja osallisuus – tyytyväisyys koulunkäyntiin, ennaltaehkäisy ja matalan kynnyksen tuki
Turvallisuus – huoltajan aiheuttama fyysinen ja henkinen väkivalta, seksuaalinen häirintä
Lapsiperheiden tuki – perheiden taloushaasteet, vanhempien uupumus, varhainen tuki

Nuoret

Elintavat – liikkumattomuus, ravitsemusterveys, ehkäisevä päihdetyö
Mielen hyvinvointi ja osallisuus – tyytyväisyys koulunkäyntiin, ennaltaehkäisy ja matalan kynnyksen tuki, yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisy, tuki syrjäytyneille
Turvallisuus – seksuaalinen häirintä ja väkivalta

Työikäiset

Elintavat – liikkumattomuus, ravitsemusterveys, ehkäisevä päihdetyö
Mielen hyvinvointi ja osallisuus – osallisuuden lisääntyminen, yhteisöllisyys, syrjäytymisen ehkäisy
Elinvoima – työkyvyn tukeminen oikea-aikaisesti ja ennaltaehkäisevästi

Ikääntyneet

Elintavat – liikkumattomuus, ravitsemusterveys, ehkäisevä päihdetyö
Mielen hyvinvointi ja osallisuus – yksinäisyyden vähentäminen, yhteisöllisyyden lisääminen, riittävät palvelut

Vaikuttava HYTETU-työ

Tiedolla johtaminen – vaikutusten ennakoarviointi, tiedon kerääminen (työikäiset, ikääntyneet, vähemmistöryhmät)
Järjestöyhteistyö – kaupungin ja järjestöjen yhteistyön kehittäminen
Turvallisuus – turvallisuuskäsitteiden vahvistaminen

7. Jatkoimenpiteet

Laajan hyvinvointikertomuksen pohjalta esitetään laadittavaksi uusi Kajaanin hyvinvointisuunnitelma vuosille 2026–2029. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tulee näkyä kunnan strategisessa suunnittelussa, ja kaikkien kunnan toimialojen tulee olla sitoutuneita edistämään asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä omassa toiminnassaan. Tästä syystä Kajaanissa uusi hyvinvointisuunnitelma 2026–2029 laaditaan loppuvuodesta 2025 Kajaanin kaupunkistrategian laatimisen kanssa saman tahtisesti. Näin varmistetaan, että hyvinvointisuunnitelma on linjassa kaupunkistrategian kanssa.

Hyvinvointisuunnitelmaa tehdään yhteistyössä myös Kainuun hyvinvointialueen kanssa, sillä hyvinvointialueen ja kaupungin yhteistyö on oleellista väestön hyvinvoinnin kannalta. Näin varmistetaan myös, että Kajaanin hyvinvointisuunnitelma on linjassa alueellisen hyvinvointisuunnitelman kanssa. Yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa halutaan tiivistää ja kehittää entisestään.

Hyvinvointisuunnitelmassa huomioidaan ajankohtaiset haasteet ja voimavarat. Hyvinvointisuunnitelman valmistelussa hyödynnetään hyvinvointikertomuksesta saatuja tietoja, sekä kuntalaisilta, järjestöiltä ja kaupungin vaikuttamistoimielimiltä saatuja tietoja. Tulevassa hyvinvointisuunnitelmassa asetetaan kuntalaisten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit väestöryhmittäin. Suunnitelma sisältää lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman, työikäisten hyvinvointisuunnitelman, ikääntyvän väestön hyvinvointisuunnitelman, ehkäisevän päihdetyön suunnitelman, sekä turvallisuussuunnitelman sopivaksi määritellyssä laajuudessa. Suunnitelmassa huomioidaan laajasti terveellisten elintapojen, mielen hyvinvoinnin sekä osallisuuden tukeminen ja edistäminen.

Tärkeänä tavoitteena on, että hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden tavoitteet ja toimenpiteet huomioidaan kaikilla toimialoilla talousarvioissa, toiminnassa ja kehittämisessä. HYTETU-työn onnistumisen kannalta on tärkeää, että kaikki toimialat ovat sitoutuneet kuntalaisten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseen. Myös esimerkiksi ympäristöhyvinvoinnin ja vastuullisuusnäkökulmien huomiointi on tärkeää.

Lähteet

Lähteitä, joita hyödynnetty kertomuksen rakentamisessa:

FCG – Kainuun PYLL-indeksi-selvitys

[Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhteistyö kuntien ja hyvinvointialueiden välillä | Kuntaliitto.fi](#)

[Hyvinvointikertomusten vähimmäistietosisältö - THL](#)

[Kajaanin kaupungin osallisuusohjelma 2024–2026](#)

[Kajaanin kaupunkistrategia 2023–2026](#)

[Kajaanin laaja hyvinvointikertomus 2018–2021 ja laaja hyvinvointisuunnitelma 2022–2025](#)

[Kuntalaki 410/2015](#)

[Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015](#)

[Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021](#)

MDI – Kajaanin osa-alueittainen väestöennuste 2023–2040

MDI – 25–34-vuotiaiden poismuuttoanalyysi (Kajaani)

Kajaanin hyvinvointikysely 2025

Linkit indikaattoritietoihin:

[Aineistojen päivitystilanne - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki](#)

[Elinvoimaindikaattori | Kuntaliitto.fi](#)

[FinLapset-tutkimus - THL](#)

[Ilman epäpuhtauksien päästöt Suomessa](#)

[Kuntien kulttuuritilastot KULTTI | Kuntaliitto.fi](#)

[Liiteri-tietopalvelu](#)

[LIPAS - Liikuntapaikat](#)

[Nuorisotyö kunnissa – Nuorisotilastot.fi](#)

[OTIn Liikennevahinkoportti - avoin nettiportaali kaikkien käytössä!](#)

[Sotkanet.fi - Tilasto- ja indikaattoripankki \(Kouluterveyskysely, kuntien vähimmäistietosisällöt\)](#)

[TEAvisari - Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä](#)

[Työttömyysaste 2018–2024](#)

[UKK-instituutti - Liikkumattomuuden ja paikallaanolon kustannukset](#)

[Vipunen - Vapaa sivistystyö](#)